

**SPORCULARDA NEVROTİKLİK VE
SALDIRGANLIK ÖZELLİKLERİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCENLENMESİ**

Soner ÖZMEN

Yüksek Lisans Tezi

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı

2023

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
KIŞ SPORLARI VE SPOR BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİM DALI

**SPORCULARDA NEVROTİKLİK VE SALDIRGANLIK ÖZELLİKLERİNİN
ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

(Investigation of Neuroticism and Aggression Characteristics in Athletes in Terms of Various Variables)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Soner ÖZMEN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fatih AĞDUMAN

Erzurum
Eylül, 2023

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Soner ÖZMEN tarafından hazırlanan “Sporcularda Nevrotiklik ve Saldırganlık Özelliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi“ başlıklı çalışması 16 / 10 / 2023 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı , Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof. Dr. Fatih KIYICI <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır
Danışman:	Dr. Öğr. Üyesi Fatih AĞDUMAN <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Süleyman Erim ERHAN <i>Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

.../ ... / 202..

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Fatih KIYICI

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum Tezi olarak sunduğum “Sporcularda Nevrotiklik ve Saldırganlık Özelliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi“ başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

16 / 10 / 2023

Aslı ıslak imzalıdır

Soner ÖZMEN

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Fatih AĞDUMAN'a, çalışmalarım boyunca desteğini benden geri çekmeyen ve her zaman motive olmamı sağlayan arkadaşım Şeyma KATAR ve kuzenim, kardeşim Kadir YANAR'A teşekkürlerimi sunarım.

Soner ÖZMEN

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ SPORCULARDA NEVROTİKLİK VE SALDIRGANLIK ÖZELLİKLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Soner ÖZMEN

Eylül 2023, 64 sayfa

Amaç: Bu çalışmanın amacı, sporcularda öfke, saldırganlık ve nevroitiklik özelliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir.

Yöntem: Araştırmaya Atatürk Üniversitesi'nde öğrenim gören 74 kadın, 144 erkek olmak üzere toplam 218 sporcu katılmıştır. Çalışmada veri toplama araçları olarak Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Nevrotizm alt boyutuna ait maddeler kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizi JASP 0.15.0.0 yazılımı aracılığıyla yapılmıştır.

Bulgular: Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeğinin saldırganlık ve öfke alt boyutlarına yönelik analizlerde, erkek sporcuların kadınlara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek puanlar elde ettiği saptanmıştır ($p<.05$). Katılımcılardan 26 yaş ve üzeri sporcuların saldırganlık ve öfke alt boyutlarında diğer yaş gruplarından istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaştığı belirlenmiştir ($p<.05$). Temaslı sporlarla ilgilenen sporcuların temassız spor yapanlara göre saldırganlık ve öfke alt boyutları ortalama puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir ($p<.05$). Ayrıca, temaslı spor yapan sporcuların Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin nevrotizm alt boyutu ortalama puanlarında temassız spor yapanlara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede fark olduğu gözlemlenmiştir ($p<.05$). Alkol tüketen sporcuların, alkol tüketmeyenlere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek öfke düzeyine sahip olduğu saptanmıştır ($p<.05$).

Sonuç: Araştırma sonuçlarına göre, erkeklerin kadınlara göre daha öfkeli ve saldırgan olmaları, yaşları ilerledikçe öfke ve saldırganlık düzeylerinde artış gözlemlendiği, temaslı sporlarla ilgilenen kişilerin daha saldırgan, öfkeli ve nevroitik bir kişilik yapısına sahip olduğu ve alkol kullanan bireylerin öfke düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: müsabık sporcu, kişilik, duygusal denge.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

EXAMINATION OF NEUROTICISM AND AGGRESSION CHARACTERISTICS OF ATHLETES IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

Soner ÖZMEN

September 2023, 64 pages

Purpose: The aim of this study is to examine the characteristics of anger, aggression, and neuroticism in athletes based on various variables.

Method: The study involved a total of 218 athletes from Atatürk University, comprising 74 females and 144 males. For data collection, the study utilized the Sports Aggression and Anger Scale and items pertaining to the Neuroticism sub-dimension of the Five Factor Personality Traits. The statistical analysis of the obtained data was conducted through the JASP 0.15.0.0 software.

Findings: In the analyses directed towards the aggression and anger sub-dimensions of the Sports Aggression and Anger Scale, male athletes were found to score statistically significantly higher compared to females ($p < .05$). When participants were compared based on the age variable, athletes aged 26 and above were identified to significantly differ in the aggression and anger sub-dimensions from other age groups ($p < .05$). Athletes involved in contact sports were observed to have statistically significant differences in average scores for the aggression and anger sub-dimensions compared to those participating in non-contact sports ($p < .05$). Additionally, athletes participating in contact sports displayed a statistically significant difference in average scores for the Neuroticism sub-dimension of the Five Factor Personality Traits compared to those in non-contact sports ($p < .05$). Athletes who consume alcohol were determined to possess a statistically significantly higher level of anger compared to those who do not consume alcohol ($p < .05$).

Results: According to the research results, it has been found that men tend to be more angry and aggressive compared to women, and as they age, there is an increase in levels of anger and aggression. Additionally, individuals who engage in contact sports have a more aggressive, angry, and neurotic personality structure, and those who consume alcohol exhibit higher levels of anger.

Keywords: competitive athlete, personality, emotional balance.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	i
TEŞEKKÜR	i
ÖZ.....	i
ABSTRACT	i
TABLolar DİZİNİ	i
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	3
Araştırmanın Alt Problemleri	3
Terimler ve Tanımlar.....	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	5
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	5
Sporun Tanımı	5
Sporun Önemi.....	6
Katılımcı Sayısına Göre Spor Türleri.....	8
Takım Sporları.....	9
Bireysel Sporlar	9
Saldırganlık.....	10
Saldırganlık Türleri	11
Saldırganlığa Neden Olan Faktörler	12

Saldırganlık ve Spor İlişkisi	15
Yapılan Spor Branşı ve Saldırganlık İlişkisi	17
Nevrotiklik (Duygusal Denge)	18
Nevrotik Kişilik Özellikleri ve Spor.....	20
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	22
Yöntem	22
Araştırma Modeli.....	22
Evren ve Örneklem.....	22
Veri Toplama Araçları.....	22
Kişisel Bilgi Formu	22
Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği.....	23
Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği – Nevrotizm Alt Boyutu	23
Süreç/ Uygulama	23
Verilerin Analizi.....	23
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	25
Bulgular	25
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	33
Tartışma ve Sonuç	33
Öneriler.....	40
KAYNAKÇA	41
EKLER	50
EK1. Etik Kurul Onayı	50
EK2. Kişisel Bilgi Formu	51
EK3. Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği	52
EK4. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği – Nevrotizm Alt Boyutu.....	53
ÖZGEÇMİŞ	1

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcılara Ait Öfke, Saldırganlık ve Nevrotizm Ölçek Puanlarına Ait Normal Dağılım Parametre Değerleri.....	24
Tablo 2. Katılımcılara Ait Bilgiler.....	25
Tablo 3. Katılımcıların Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	26
Tablo 4. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Karşılaştırılması.....	27
Tablo 5. Katılımcıların Spor Yaşı Gruplarına Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Karşılaştırılması.....	28
Tablo 6. Katılımcıların Millilik Durumlarına Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması.....	29
Tablo 7. Katılımcıların, Spor Branşlarının Doğasına Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Karşılaştırılması.....	30
Tablo 8. Katılımcıların Yaptıkları Spor Türüne Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Karşılaştırılması.....	31
Tablo 9. Katılımcıların Alkol Kullanım Durumlarına Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Karşılaştırılması.....	32

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Fiziksel Aktivite Kümesi.....	6
--	---

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Son yıllarda, küresel çapta teknolojik, sosyal, kültürel ve bilimsel gelişmelerin etkisi altında büyük değişimler yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu evrimsel süreçlerin odak noktasında şüphesiz insan bulunmaktadır. Ancak, bu hızlı değişim karşısında, bireylerin adaptasyon kapasitesi zorlanmış, bu da bireylerin sosyal çevreleriyle arasında bazı uyumsuzlukların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu uyumsuzlukların sonucunda, insanlar arası ilişkilerde çeşitli problemler meydana gelmiştir ve bireyler, bu sorunların üstesinden gelmekte zorlanmışlardır. Özellikle, artan saldırganlık eğilimleri, modern toplumda yaşanan bu sorunların belirgin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu, insan yaşamı için ciddi bir mesele haline gelmiştir.

Saldırganlık, günümüzde toplumsal yaşamın hemen her yönüne sızmış bir olgu haline gelmiştir. Maalesef bu olgu sadece günlük yaşantımızla sınırlı kalmayıp sportif arenalarda da kendini göstermektedir. Hem uluslararası alanda hem de ülkemizde, sporla ilgili saldırgan davranışların artış gösterdiğine dair gözlemler bulunmaktadır (Tutkun vd., 2010). Bazı araştırmalar, sporcuların rakiplerine üstünlük sağlama ve tatmin olma hedefine ulaştıklarında, bu durumun onların saldırganlık eğilimlerini tetiklediğini öne sürmektedir. Yarışma ortamındaki doğal rekabet, sporcuların saldırganlık içgüdülerini kamçılamaktadır.

Bu bağlamda, bazı spor dallarında, müsabakaların dışında kabul edilemez sayılabilecek fiziksel ya da psikolojik saldırganlık eylemleri, o sporun kuralları dahilinde kabul görebilir. Boks, güreş, judo ve kick boks gibi doğrudan fiziksel temasın önemli olduğu sporlarda ya da tüm oyuncuların rakip oyuncularla temas kurduğu buz hokeyi ve Amerikan futbolu gibi takım sporlarında bu tür eylemlere daha sık rastlanmaktadır. Bu spor branşları, saldırganlık eylemlerinin sporun doğasında yer aldığı örnekler arasında sayılabilir.

Sporda gözlemlenen saldırganlık, çeşitli faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu faktörler arasında sporcunun bireysel özellikleri, antrenörün oyun anlayışı ve stratejisi, taraftarın beklentileri ve medyanın oluşturduğu baskı yer almaktadır. Özellikle takım sporlarında "agresif savunma" veya "agresif oyun" gibi kavramlar stratejik bir öneme sahiptir. Burada kullanılan "agresif" sıfatı, sporda olumlu bir nitelik olarak değerlendirilmekte, bu

eylemler belirli bir kurallar çerçevesinde gerçekleştiği sürece takdir edilmekte, hatta bazen teşvik edilmektedir.

Ancak sporda kabul gören agresiflik anlayışı günlük yaşamın gerçeklerine birebir uygulandığında kabul edilebilir değildir. Toplumsal yaşantımızda, agresif davranışların sınırları toplumsal normlar ve yasalarla belirlenmiştir. Bu sınırları aşan davranışlar, toplum tarafından hoş karşılanmaz ve çeşitli yaptırımlarla karşılaşabilir (Erşan vd., 2009). Bu durum, sporda ve günlük yaşamda saldırganlık kavramının nasıl farklı bir yörünge izlediğini göstermektedir.

Spor alanında, özellikle son dönemlerde, şiddetin artan bir mesele olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu sorunun büyüklüğü, bilim insanlarının da dikkatini çekmiştir. Şiddetin bu denli yaygınlaşmasının ve spor müsabakalarında saldırganlık ve öfke patlamalarının artmasının ardında yatan sebepleri anlamak, bilim dünyası için önemli bir hedef haline gelmiştir. Bu tür davranışların kökenine inerek, hem bireysel hem de toplumsal dinamiklerini anlamaya çalışmak, bu sorunun çözümüne katkı sağlama potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle, bilim insanları, sporda saldırganlık ve öfkenin nedenlerini, dinamiklerini ve etkilerini insan davranışını oluşturan en önemli bileşenlerinden olan kişilik kavramıyla birlikte detaylı bir şekilde araştırmaktadır.

Kişilik, bireyin sosyal çevresi içerisinde benzersizliğini belirleyen ve onu diğerlerinden ayırt eden temel bir özelliktir. Bu nedenle, spor gibi rekabetçi ve sosyal bir alanda kişiliğin öneminin vurgulanması beklenen bir durumdur. Modern spor anlayışında, bir sporcunun başarısı sadece fiziksel yeteneklerine veya teknik bilgisine dayanmaz. Kişilik özellikleri, sporcunun zihinsel durumu ve çevresel faktörler, onun performansı üzerinde belirleyici rol oynamaktadır.

Literatürde yapılan araştırmalar, sporcuların başarısının arkasında sadece doğuştan gelen yeteneklerinin olmadığını, aynı zamanda kişilik özelliklerinin, psikolojik durumlarının ve sosyal çevresinin de büyük bir etkisi olduğunu göstermektedir (Brewer, 2009; Cox, 1998; Weinberg & Gould, 2023). Bir sporcunun stresle başa çıkma yeteneği, motivasyon seviyesi, öz-yeterlik inancı ve takım çalışmasına yatkınlığı gibi kişilik özellikleri, oyun sırasında karşılaşılan zorluklara nasıl tepki verdiğini ve genel performansını büyük ölçüde etkileyebilir. Bu nedenle, sporcuların kişilik yapıları ve psikolojik durumları, başarıya ulaşmalarında kritik bir rol oynamaktadır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, sporcularda öfke, saldırganlık ve nevrotiklik özelliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir.

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Hayatımızın birçok bölümünde saldırganlığın gün geçtikçe ön plana çıktığı ve bu özelliğin toplumsal hayatın içine de olumsuz yönde etki ettiği yapılan araştırmalar ile saptanmıştır. Spor ve sporcuyla ilgili yapılan araştırmalarda özellikle veri toplama araçlarının ve sporda farklı branşlardaki fiziksel temasın sporcuların saldırganlık düzeyi üzerindeki etkisinin yeterince ele alınmadığını göstermektedir. Araştırma sürecinde sporculardan elde edilen veriler sporcuların beş faktörlü kişilik kuramının nevrotizm özelliğiyle ilgili önemli bir bakış açısı sağlayacaktır. Bu kapsamda, nevrotizm alt boyutuna dahil olan kişilik özellikleriyle sporcuların tanımlanması, ayrıca farklı kategorilerde ortaya çıkan saldırganlık düzeylerinin saptanması, sporun içerisindeki fiziksel temas seviyesi ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi açısından literatüre önemli bir katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Alt Problemleri

Sporcuların saldırganlık, öfke ve nevrotiklik özelliklerinde;

1. Sporcuların cinsiyetine göre saldırganlık, öfke ve nevrotiklik özellikleri arasında fark var mıdır?
2. Sporcuların yaş kategorisine göre saldırganlık, öfke ve nevrotiklik özellikleri arasında fark var mıdır?
3. Sporcuların sportif tecrübesine göre saldırganlık, öfke ve nevrotiklik özellikleri arasında fark var mıdır?
4. Sporcuların milli sporcu olma durumuna göre saldırganlık, öfke ve nevrotiklik özellikleri arasında fark var mıdır?
5. Spor branşlarının temaslı – temassız olma durumuna göre saldırganlık, öfke ve nevrotiklik özellikleri arasında fark var mıdır?
6. Spor branşlarının takım – bireysel olma durumuna göre saldırganlık, öfke ve nevrotiklik özellikleri arasında fark var mıdır?
7. Sporcuların alkol kullanımına göre saldırganlık, öfke ve nevrotiklik özellikleri arasında fark var mıdır?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Atatürk Üniversitesi'nde öğrenim gören buz hokeyi, curling, kayak, atletizm, voleybol, futbol, basketbol, hentbol, güreş ve kısa kulvar pateni spor branşlarında mücadele eden 218 (74 kadın, 144 erkek) sporcu, belirlenmiş olan konunun kapsamına dâhil olan taranmış kaynak veriler, Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Özellikleri ölçeği nevrotizm alt boyutunda kullanılan maddeler ve ölçeklerden elde edilen verilerle sınırlandırılmıştır.

Terimler ve Tanımlar

Spor : Spor, insanların içgüdüsel tatmin ihtiyacını karşılamayı amaçlayan, belirli kurallar ve standartlar çerçevesinde gerçekleştirilen bir etkinliktir (Doğu vd., 2002).

Saldırganlık : Bireyin, etrafındakilere ve kendine bedensel veya ruhsal açıdan zarar vermek, incitme ve yaralanma amacı doğrultusunda gösterdiği davranış eğilimleri olarak tanımlanmaktadır (Özdevecioğlu & Yalçın, 2010).

Nevrotiklik : Kişinin duygusal denge ve zihinsel sağlık açısından belirli sorunlar yaşaması nevrotiklik olarak tanımlanmaktadır (Costa Jr & McCrae, 1992).

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Sporun Tanımı

"Spor" kelimesi, tarihsel kökenleri itibariyle Latince'de "birbirinden ayrılmak" ve "dağıtmak" anlamlarına gelen "Deportere" ve "Disportere" kelimelerinden türemiştir. Zamanla bu kavramın şekli değişerek "Disport" halini almıştır. Modern çağa doğru ilerledikçe, uluslararası dil etkileşimleri sonucunda "Sport" şekline bürünmüş ve bu formuyla Türkçe'ye "Spor" olarak geçmiştir (Atasoy & Kuter, 2005). Literatürde "spor" kavramı, birçok farklı tanım ile ele alınmıştır.

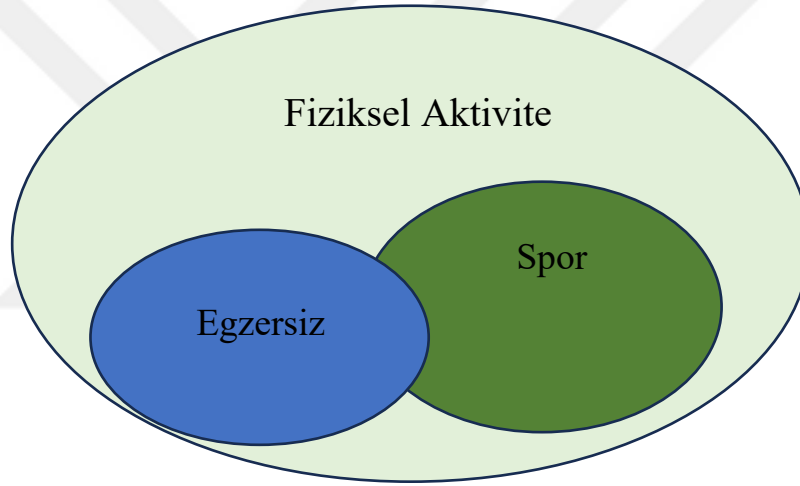
Spor, tarih boyunca farklı kültürler ve topluluklar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Morpa'ya (1996) göre spor, bireyin ya da bir takımın rakibiyle belirlenmiş kurallar çerçevesinde mücadele ettiği, bu kuralların önceden atanmış bir hakem tarafından izlendiği ve belirli bir zaman diliminde gerçekleşen yarışma olarak ifade edilmektedir (Morpa, 1996). Coakley (2001) ise sporun, önceden organize edilen ve resmi bir yapıya sahip olan yarışmalar olarak gerçekleştiğini belirtmektedir (Washington & Karen, 2001). Karakuş (2005) bu tanımlara bir psikolojik boyut da ekleyerek sporu, bireylerin rekabet duygusunu ve kazanma hırsını tatmin etmek amacıyla, belirli şartlar altında, karşılaştıkları zorluklara rağmen mücadele etme eylemi olarak tarif etmektedir (Karakuş, 2005).

Bu çeşitli tanımlar, sporun sadece fiziksel bir aktivite olmadığını, aynı zamanda bireylerin psikolojik, sosyal ve kültürel dinamiklerle de şekillendiğini göstermektedir. Farklı perspektiflerden yapılan bu tanımlamalar, sporun evrenselliği kadar çok yönlülüğünü de yansıtmaktadır.

Spor konsepti, literatürde çeşitli şekillerde ele alınmıştır ve bu tanımlamaların çoğunda sporun, bireylerin sosyal, kişisel ve fiziksel gelişimlerini destekleyen bir araç olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, spora dair tanımlar genellikle profesyonellik, mesleki gelişim ve maddi kazanç gibi unsurları da içermektedir. Tarih boyunca, spor terimi sıkça fiziksel aktivite ve egzersiz ile eş anlamlı olarak kullanılsa da, bu kavramların her birinin amacı ve kazançlarına dayanarak farklılık gösterdiği kabul edilmektedir.

Bu bağlamda Donnelly ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada, bu üç kavramın birbiriyle entegre bir yapıda olduğu ve fiziksel aktivitenin sporu ve egzersizi alt kategorisinde barındırdığı belirtilmiştir (Donnelly vd., 2016). Fiziksel aktivite, iskelet kaslarımızın kullanılmasıyla günlük yaşantımızda enerji harcamamız olarak tanımlanırken, egzersiz daha planlı, belirli ara hedeflere dayalı, sıralı motor hareketler serisi olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan spor, belirli bir aktiviteye atıfta bulunurken, bu aktivitenin eğitimleri "egzersiz" olarak adlandırılmaktadır. Bu eğitimler, genellikle belirli bir beklenti veya kural olmadan gerçekleşmektedir. Spor, bireylerin rekabet, müsabaka ve belirli bir maddi kazanç amacıyla yaptığı fiziksel aktiviteler olarak tanımlanmaktadır (Mandolesi vd., 2018). Bu açıklamalar, sporun geniş bir yelpazede değerlendirildiğini ve fiziksel aktivite ile egzersiz arasındaki ince çizgilerin tanımlar aracılığıyla aydınlatıldığını göstermektedir.

Şekil 1. *Fiziksel Aktivite Kümesi*

Sporun Önemi

Sporun tarihte ilk uygarlıklara kadar uzandığı görülmektedir. Antik dönemlerde spor, savunma, hayatta kalma savaşları ve eğlence gibi farklı amaçlarla icra edilen spor zamanla değişerek küreselleşen dünya çerçevesinde bambaşka bir önem kazanmıştır (Yağmurlu, 2019). Modern dönemde spor, sadece bireysel veya topluluk bazında bir aktivite olmaktan çıkıp ulusal ve uluslararası bir fenomen haline gelmiştir.

Küreselleşmeyle birlikte, sporun siyasi ve ekonomik potansiyeli daha da belirginleşmiştir. Ülkeler, sporu, uluslararası arenada marka değeri yaratma, prestij elde etme ve ekonomik getiri sağlama aracı olarak kullanmaya başlamıştır (Gözen, 2022). Özellikle uluslararası alanda bazı eksikliklere sahip ülkeler, spor başarılarıyla bu boşlukları doldurmayı amaçlarken; uluslararası spor etkinliklerine ev sahipliği yaparak veya bu etkinliklerde elde ettikleri başarılarla global bir güç gösterisi yapma eğilimine girmiştir. Bu bağlamda, bazı

Ülkelerin uluslararası spor organizasyonlarına verdiği önemin altını çizen çalışmalara rastlamak mümkündür (Göksu, 2019).

Ayrıca, teknolojik ilerlemenin etkisiyle sporun globalleşmesi ve daha geniş kitlelere ulaşması, sporun toplumlar için önemini artırmıştır. Bu yaygınlaşma, sporun farklı disiplinlerde daha fazla ele alınmasını ve bilimsel bir araştırma alanı haline gelmesini teşvik etmiştir (Çırka, 2017). Sonuç olarak, sporun tarihsel evrimi, toplumsal, ekonomik ve politik yönleriyle birleşerek, uluslararası alanda da önemli bir konum kazanmıştır.

Sporun evrensel dilini kabul eden toplumlar, bu etkinlikler aracılığıyla birbirlerine saygı göstermeyi öğrenmişlerdir. Ayrıştırıcı değil, birleştirici bir rol oynaması amaçlanan spor, bireylerin birbirlerine karşı empati kurmalarını ve farklılıklara saygı duymalarını teşvik etmektedir. Spor, sadece fiziksel bir aktivite olarak değil, aynı zamanda bir sosyal kurum olarak da önem kazanmıştır. Aktif sporla uğraşan bireyler için, bu etkinlikler sosyal becerileri geliştiren, toplumsal normlara ve kurallara uyum sağlama yeteneklerini artıran ve grup içinde iş birliği yapma becerilerini destekleyen önemli bir araç haline gelmiştir.

Sporun ekonomik boyutu, günümüzde birçok alanda kendini göstermektedir. Teknolojinin ve globalleşmenin etkisiyle spor, sadece fiziksel bir aktivite olmaktan çok daha fazlasına dönüşmüştür (Çeyiz & Özbek, 2014). Evrensel boyutta bir fenomen haline gelen spor, pek çok farklı kesim için ciddi maddi fırsatlar sunmaktadır (İçöz & Kozak, 2002). Uluslararası spor organizasyonları büyük ekonomik hareketliliklere neden olmaktadır (Güdük, 2019). Bu organizasyonlar, ev sahipliği yapan şehir veya ülkeye turist akınına neden olur, otelcilikten ulaşım, restoran işletmeciliğinden güvenlik hizmetlerine kadar birçok sektörü doğrudan etkileyerek bu sektörlerle maddi katkıda bulunmaktadır (Gündoğdu & Devecioğlu, 2008). Sporcular, uluslararası yarışmalardan elde ettikleri ödüllerle, sponsorluk anlaşmalarıyla ve reklam gelirleriyle önemli maddi kazançlar elde etmektedir (Glader, 1970; Sewart, 1985). Aynı şekilde, antrenörler, menajerler, spor analistleri ve diğer profesyoneller de bu ekosistem içerisinde gelir elde etmektedir.

Sponsor firmalar, spora yaptıkları yatırımlarla marka bilinirliklerini artırır, tüketici sadakatini teşvik eder ve böylece daha geniş kitlelere ulaşabilir (Çeyiz & Özbek, 2014). Ayrıca, spor organizasyonlarıyla kurulan ortaklıkla firma değerlerini yansıtarak olumlu bir imaj oluşturma fırsatı bulmaktadırlar (Baş, 2008). Kulüpler ve federasyonlar ise medya haklarından, lisanslama ve merchandising'den, bilet satışlarından ve diğer ticari haklardan gelir elde etmektedir. Bu gelirler, spor organizasyonlarının sürekliliği için kritik öneme sahip olup, sporda

altyapıdan profesyonel seviyeye kadar yatırımların yapılmasını mümkün kılmaktadır. Modern spor endüstrisi, birçok sektörü kucaklayan geniş bir ağ olarak işlemekte ve bu sayede küresel ekonomiye büyük katkılar sağlamaktadır (Gündoğdu & Devecioğlu, 2008).

Günümüzde, eğitim ve sporun iç içe geçtiği bir yapı bulunmaktadır. Ülkeler, bireylerin sadece zihinsel değil aynı zamanda fiziksel olarak da gelişimlerini destekleyerek bütünsel bir eğitim anlayışına yönelmektedir. Bu bağlamda, sporun eğitim programlarına entegre edilmesi, modern eğitim sistemlerinin vazgeçilmez bir bileşenidir. Eğitimin temel seviyelerinden itibaren, beden eğitimi ve spor derslerinin müfredatlara eklenmesi, bireylerin sporla erken yaşta tanışmalarını ve bu alanda temel yetenekler kazanmalarını sağlamaktadır. Ancak bu, sadece fiziksel becerilerin öğrenilmesi anlamına gelmez; spor aynı zamanda takım çalışması, hedef belirleme, disiplin ve azim gibi değerleri de öğrencilere kazandırmaktadır (Kwon vd., 2015). Sporun eğitimdeki yeri fiziksel aktivitenin ötesine geçmiştir. Bireylerin kişisel, sosyal ve akademik gelişimlerine katkıda bulunan spor, eğitim sistemi içerisinde vazgeçilmez bir rol oynamaktadır. Bu, Alev'in (2023) araştırmalarında da belirttiği gibi, sporun eğitim hayatına olan olumlu etkileri ile de doğrulanmıştır.

Ayrıca, sporun bağ ve doku üzerindeki elastikiyeti artırıcı etkisi, bireylerin hareket kabiliyetini sürdürmelerine ve eklem sağlığını korumalarına olanak tanımaktadır. Bu, yaş ilerledikçe daha esnek ve hareketli kalmak için kritik bir faktördür. Açıık'ın (2006) belirttiği gibi, sporun yaşamın farklı dönemlerinde sağladığı fizyolojik faydalar, bireylerin yaşam kalitesini sürdürmeleri ve geliştirmeleri için önemli bir araçtır .

Spor yapmayan bireylerin sağlık sorunlarına baktığımızda dünya üzerinde önemli konu haline gelmiş obezite görülmektedir (Gürel & İnan, 2001). Bu hastalığa sebep olan en büyük faktörlerden birisi de hayat tarzlarını sedanter şekilde geçiren bireylerin günlük enerji tüketimlerini yeterli bir seviyeye ulaştıramama sorunu olduğu yapılan çalışmalar sonucunda belirtilmiştir (Church vd., 2011) . Bu nedenle obezite ve sedanter yaşam tarzından korunmak için spor etkinliklerine aktif olarak katılmak son derece önemlidir. Bireyler çeşitli sporları yaparak bu tür problemleri minimize etmektedirler. Spor kavramı araştırmacılar tarafından farklı şekilde kategorize edilmektedir. En sık karşılaşılan sınıflandırma ise spor branşlarını katılımcı sayısına göre kategorize edilmesidir.

Katılımcı Sayısına Göre Spor Türleri

Spor türleri, literatür taramalarında katılımcı sayısı bakımından incelendiğinde iki farklı kategori olarak ele alınmaktadır. Bunlar takım sporları ve bireysel spor olarak

adlandırılmaktadır. Bu kategorileri içeren branşların ise kendilerine ait kuralları materyalleri ve müsabaka alanları bulunmaktadır.

Takım Sporları

Sürekli veya geçici olmak kaydıyla en az iki ve daha fazla sporcudan oluşturulan grupların katılım gösterdiği spor branşlarına takım sporları denir (Şahin, 2006). Bu branşlara örnek olarak; kış sporlarından, buz hokeyi ve curling vb. gibi yaz sporlarından ise futbol, basketbol ve hentbol gibi branşlar gösterilebilir. Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında takım sporları sporcuların, kişilik özelliklerinde, sosyal hayatlarında, takım çalışmalarında, iletişim kurmalarında, paylaşma, yardımlaşma gibi birçok özelliklerinde katkı sağdığı ifade edilmektedir (Salar vd., 2012).

Bireysel Sporlar

Bireysel sporlar, sporcunun performansını tek başına sergilediği ve bu performansa bağlı olarak müsabakalar içinde elde ettiği başarılarından veya başarısızlıklardan sadece kendinin sorumlu olduğu spor branşlarıdır (Nixdorf vd., 2016). Yüzme, tenis, kısa kulvar pateni, atletizm, kayak vb. gibi spor branşları bireysel sporlara örnek olarak gösterilebilir.

Takım sporlarında bir sporcunun hatasını diğer bir takım arkadaşı telafi edebilirken, bireysel sporlarda böyle bir durum söz konusu değildir. Bu yüzden bireysel sporlarda, sporcunun odaklanma, motor beceri, fiziksel güç bakımından sorumlulukları daha fazladır. Sezona hazırlık süreçleri, sezon içindeki antrenmanlar gibi zamanlarda bu süreyi tek başlarına geçirdikleri için daha düşük sosyallik görülebilirken, bu sürelerde birçok çalışmayı ve sorumluluğu kendileri üstlendiği için özgüven duygularının gelişimine katkı sağladığı da söylenebilir (Pluhar vd., 2019).

Literatüre bakıldığında spor tipleri katılımcı sayılarının yanı sıra beden teması düzeyinde de farklı başlıklar altında toplanabildiği söylenmektedir. Bireysel sporlar içerisinde yer alan boks branşındaki beden teması ile takım sporları arasında ve top ile oynanan voleybol branşındaki beden temasının aynı düzeyde olmadığı bilinmektedir (Özdevecioğlu & Yalçın, 2010). Takım sporları içerisinde yer alan buz hokeyi branşı ile bireysel sporlar arasında bulunan yüzme branşında da beden teması aynı düzeyde değildir. Spor müsabakalarında gösterilen fiziksel temas kurallara özgü bir şekilde yapılmış ise normal, kural dışı yapılmış ise ceza olarak değerlendirilmektedir (Karayılmaz, 2006). Sporcular kural dışı davranışları genellikle

müسابakada, şiddetli ve sinirli anlarında göstermektedirler (Doğan, 2004). Bu durum ise spor dünyasında saldırganlık kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Saldırganlık

Kelime anlamı olarak belirli bir yöne doğru gitmek olan saldırganlık kavramı, literatüre baktığımızda birçok bilim insanı tarafından farklı şekilde tanımlanmıştır. Saldırganlık, biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel faktörlerin etkisi altında şekillenen bir davranış biçimidir (Berkowitz, 1993). Lorenz (1966) gibi bazı araştırmacılar, saldırganlığın evrimsel bir miras olduğunu ve hayatta kalma ve üreme avantajı sağladığını ileri sürmüşlerdir. Bu görüşe göre, saldırganlık atalarımızın rekabetçi doğal ortamda hayatta kalmasına yardımcı olmuştur. Sosyal öğrenme teorisine göre saldırganlık öğrenilen bir davranıştır (Bandura vd., 1999). Bu teoriye göre, bireyler sosyal çevrelerinden, özellikle de aileden, arkadaşlardan ve medyadan saldırgan davranışları öğrenirler. Özellikle televizyon ve video oyunlarındaki şiddetin, çocukların ve gençlerin saldırgan davranışlarını artırabileceği üzerine yapılan çalışmalar bulunmaktadır (Anderson & Dill, 2000). Kültürel faktörlerin saldırganlık üzerindeki etkisi de çeşitli araştırmalarla belgelenmiştir. Bazı kültürlerde saldırgan davranışlar, belirli şartlar altında kabul edilebilirken, diğer kültürlerde bu tür davranışlar tabu kabul edilir (Nisbett, 2018). Ayrıca, bireyin geçmişi, yaşadığı travmalar, psikolojik sorunları ve madde kullanımı gibi bireysel faktörlerin saldırganlık üzerinde etkili olduğu gösterilmiştir (Dodge vd., 2008). Saldırganlık sadece zarar verme niyetiyle değil, aynı zamanda adalet arayışı veya haksızlığa tepki olarak da ortaya çıkabilir (Archer, 2001).

Saldırganlık terimi, genellikle insanların zarar verici davranışları olarak anılsa da, bireylerin yaşam savaşları içerisinde ve spor dünyasında gösterdikleri saldırganlıklar olarak iki farklı kategori de değerlendirilebilir (Durmuş & Güran, 2005). Bireylerin savaş içindeki gösterdiği davranış biçimlerini olumlu yönden ele aldığımızda ise kendi yaşamlarını sürdürebilmek için kullandıkları itici bir güç olarak göz önünde bulundurursak, spor hayatları içindeki davranış biçimlerini de performanslarını ileri seviyeye çıkarmak, özgüven eksiklerini gidermek ve haklarını savunmak anlamında değerlendirilebilir (Budak, 2003). Literatür taramalarında ise bilim insanları saldırganlığın, öfke, düşmanlık, kızgınlık ve engellemeler gibi duygular sonucunda veya bu duygular beraberliğinde ortaya çıktığını savunmaktadır (Bilge, 1992). Saldırganlığı toplumsal yaşam içerisinde engellemek veya önlem almak amacıyla yapılmış olan bir çok araştırmada ise saldırganlık davranışları farklı tür başlıklar altına alınarak incelenmiştir (Shokoufeh, 2014).

Saldırganlık Türleri

Buss (1973), saldırganlığı üç boyutta incelemiştir; bunlar bedensel ve sözlü, doğrudan ve dolaylı son olarak da aktif ve pasif saldırganlıktır (Kılıç, 2007). Bedensel ve sözlü saldırganlık, vurma, dövme, ısırma gibi gözlenebilen eylemleri içeren davranışlar fiziksel saldırganlığı oluşturmaktayken, dedikodu, hakaret ve aşağılama gibi sözel eylemler ile karşı tarafa zarar verme amacıyla psikolojik olarak baskı yapmak ise sözel saldırganlık olarak tanımlanmıştır (Özdevecioğlu & Yalçın, 2010). Aktif veya pasif saldırganlığı ise, bireyin çevresindeki kişilere acı çektirmek ve can yakmak amacıyla davranışta bulunması aktif saldırganlık, bireyin çevresindeki kişilere aktif olarak zarar vermek yerine, onların amacının yerine getirmesine engel olmak ise pasif saldırganlık olarak tanımlanmıştır (Algur, 2019). Doğrudan veya dolaylı saldırganlık kavramları değerlendirildiğinde, doğrudan saldırganlık, kişinin çevresindekileri tahrik edecek, öfkeliendirecek olumsuz davranışları direkt olarak karşıya göndermesi olarak tanımlanmaktayken, dolaylı saldırganlık ise zarar verici davranışların çapraşık bir şekilde karşı tarafa yönlendirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Çelik, 2006).

Saldırganlık türleri, bir başka çalışmada iki başlık altında incelenmiştir (Ferris & Grisso, 1996). Bunlar olumlu ve olumsuz saldırganlık türleridir. Olumlu saldırganlık, insanların hayattaki varlığını ve etrafındaki kişiler arasında konumu korumak ve daha ileriye taşımak amacına yardım eden bir faktör olarak tanımlanmıştır. Olumsuz saldırganlık ise taraflardan birini suçlu duruma sokacak, fiziksel zarar seviyesinin ileri derecelerde olduğu, zihinsel ve duygusal sorunların yanında maddi durum açısından da çöküş içinde bulunan davranışları oluşturan saldırganlık türü olarak tanımlanmıştır (Çelik, 2006).

Berkowitz de saldırganlık türlerini araçsal ve düşmanlık içeren saldırganlık şeklinde ele almıştır. Bireyin içinde öfke, kin ve nefret gibi düşmanlık duygusu beslemeyerek, çevresindeki tahrik edici davranışlardan etkilenmeden bir hedef doğrultusunda gereksinimlerini gidermek için yaptığı saldırganlık türünü araçsal saldırganlık olarak tanımlamıştır (Çelik, 2006). Çevresinde oluşan zararlı durumlara karşı kendini korumak amaçlı gösterilen davranışlar bu saldırganlık türünü içermektedir. Düşmanlık içeren saldırganlık ise saldırganlık davranışları gösteren bireyin, tahriklerden etkilenmesi, olumsuz düşünceler beslemesinden kaynaklanan öfke ve düşmanlık duygusuyla beraber asıl hedefin zarar vermek olduğu saldırganlık türüdür (Eroğlu, 2009). İnsanlar günlük yaşantılarında, çeşitli saldırganlık türleri altında olumlu veya olumsuz davranışlar sergilemektedirler. Bu davranışların ortaya çıkmasına neden olan

faktörlerin önemini ise bilim adamları yaptıkları çalışmalarda vurgulamışlardır (Kırkibir & Gayretli, 2022).

Saldırganlığa Neden Olan Faktörler

Bireyin saldırganlık gösteren davranışları sergilemesi için bazen bir veya birden çok sebep ortaya çıkmaktadır. Günümüzde ise bu sebepler giderek çoğalmaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda bazı araştırmacılar, kişileri saldırgan bir davranışa sürükleyen pek çok sebebin var olduğunu savunmakta olup bu sebepleri ise altı farklı tanım olarak açıklamışlardır. Bunlar :

- İnsan bulunduğu ortam nedeniyle saldırganıdır,
- İnsanın saldırgan davranmasına stres sebep olur,
- İnsan saldırgan davranışlarda bulunmayı sonradan öğrenir,
- İnsan karşısına çıkabilecek herhangi bir engel sebebiyle saldırganlık gösterir,
- İnsan toplum tarafından gösterilen zorbalık sebebiyle saldırgan davranışlar sergiler,
- İnsan istemediği bir sonuçla karşı karşıya kaldığında ve kontrol gücünün zayıfladığında saldırganlık gösterir (Şekertekin, 2003).

İnsanların saldırgan davranışlar sergilemesinin birçok farklı sebebi daha vardır. Bunlardan bazıları ise kişilik, cinsiyet, yaş, çevre, aile, kültür, kitle iletişim araçları olarak ele alınmaktadır.

Aile

Birey dünyaya geldiği ve gözlerini açtığı ilk andan itibaren aile kurumu bireyin yanında olur. Bu yüzden birey ilk eğitimini aile yapısından almaktadır. Aileler, çocuklara sadece temel ihtiyaçlarını değil, kişilik ve davranış şekillerini de yönlendirerek topluma bir birey kazandırır (Özdevecioğlu & Yalçın, 2010). Doğruyu, yanlış, neyi kabul edebileceğini veya etmeyeceğini ailesinden öğrenir. Bu yüzden bireylerin saldırganlık davranışları göstermesinde aile faktörü önemli rol oynamaktadır. Eğer aile içerisinde şiddet var ise çocukta kötü izlenimler bırakarak gelecekte çocuğun fiziksel bir saldırgan hale gelmesine neden olur. Bunun yanı sıra ebeveynlerin aile içi ilişkileri, iş durumları, kardeş sayıları gibi birçok aile kurumuna bağlantılı faktör bireyin saldırganlık dürtülerini yukarı seviyelere çekmektedir (Ay, 2021).

Cinsiyet

İnsanların yaratılıştan gelen özelliklerine bakıldığında farklılıklar bulunduğu görülmektedir. Bunlardan bir bölümü ise cinsiyet farklılıklarıdır. Kadın ve erkekler arasındaki cinsiyet farklılıklarından birisi ise erkeklerde salgılanan testosteron hormonunun, kadınlarda salgılanan östrojen hormonuna göre fiziksel saldırganlık davranışları sergilemekte daha çok rol oynamakta olduğuna inanılmaktadır (Birinci, 2019). Yapılan araştırmalar incelediğinde erkeklere ve kadınlara verilen testosteron hormonları sonrasında saldırganlık davranışlarının sadece erkeklerde artış gösterdiği elde edilmiş olup erkeklerin testosteron hormonuna daha duyarlı olduğu görülmektedir (Yorulmaz, 2019).

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında cinsiyet faktörünün saldırganlık davranışları üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Cinsiyet faktörünün önemi çocukluk dönemine kadar dayanmakta olduğu söylenmektedir. Toplumsal bakımdan erkek çocuklarının yetiştirilme tarzlarının, kız çocuklarının yetiştirilme tarzlarına kıyasla daha saldırgan özelliklere sahip olabilecek yönde olduğu söylenebilir. Erkek çocukların oyunları ve oyun içeriklerinin şiddet eğilimli olmasının toplum tarafından doğal karşılanması yapılan bu çalışmalara da örnek olarak verilebilir (Özdevecioğlu & Yalçın, 2010).

Yaş

Yapılan çalışmalarda yaş faktörü, saldırganlığın erken dönemler de anti sosyal davranış olarak sergilenmesi ve bu davranışların devam ettirilmesi, bireyin yetişkin yaşlarında saldırgan davranışlar göstermesine sebep olduğu söylenmektedir (Yalçın, 2009). Bazı çalışmalarda ise, bireyin çocukluk döneminde gösterdiği ve yetişkin dönemine kadar devam eden davranış nedenlerinin, gençlik dönemlerinde yaşadıkları ortamlar, kullandıkları zararlı alışkanlıklar gibi durumlardan oluştuğu düşünülmektedir. Çalışmalar sonucunda elde edilen verilere bakıldığında bireylerin yaşları ve buna bağlı olarak gelişim dönemleri, saldırgan davranış göstermeyle bağlantılı olduğu düşünülebilir.

Kişilik

İnsanlar, toplumsal kurallara uygun biçimde yaşamak istemektedirler. Bu sebeple herhangi bir davranışında bulunurken toplumsal kuralları da göz önüne almaktadırlar. Hayatları boyunca kendilerini yaşadıkları çevreye kabul ettirme ve kanıtlama gereksiniminde bulunmaktadırlar. Toplumsal yaşamın getirdiği bu kurallar da bazen insanların çevreye

gösterdiği saldırgan davranışları göz ardı edebiliyor, bazen ise bu davranışların ortaya çıkmasına engel olmaktadır (Yalçın, 2009).

Bazı araştırmacılar yaptıkları çalışmada, kişilik tiplerini yüksek ve düşük kontrollüler olarak iki sınıfa ayırmıştır. Yüksek kontrollü kişilik özelliğine sahip insanların, saldırgan davranışlarına karşı kendilerini daha çok kısıtladıklarını gözlemlerken, düşük kontrollü insanların ise tam tersi olarak en küçük bir tepkiye karşı saldırgan davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir (Efilti, 2006).

Çevre

İnsanın yaşadığı ortamda etrafında bulunduğu her şey çevre faktörünün içine girmektedir. İnsan ise çevre faktörünün içinde kendini konumlandırmaktadır. Bu durum sebebiyle insan etrafındaki her şeyden gerek psikolojik gerekse fiziksel olarak etkilenmektedir. Çevresinde oluşan olumsuz durumlar ise insan hayatını devam ettirebilmek ve bununla beraber mutlu olabilmesini engelleyecektir (Birinci, 2019). Kişinin bu olumsuz durumlara karşı gösterdiği tepkiler ise saldırganlık davranışlarını ortaya çıkaracaktır.

Çevresel faktör olarak ele alınan olumsuz durumlara, ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik krizlerin beraberinde getirdiği maddi yetersizlik ve işsizlik, kültürel değişimler, trafik sorunu, sağlıksız beslenme, nüfus artışının bağlı olarak kalabalık şehirler ve beraberinde getirdiği hızlı kentleşme ve trafik sorunu gibi birçok etkeni örnek gösterilebilir.

Kitle İletişim Araçları

Geçmişten günümüze bakıldığında teknolojinin gelişimi insanlık tarafından olumlu yönde etkiler oluşturduğu gibi olumsuz durumları da beraberinde getirmiştir. Bu olumsuz durumların temelinde çocuklara ve ailelere doğru dijital okuryazarlık eğitimi verilmediği için çocukluktan ergenliğe kadar olan dönemde çocukların kinestetik gelişimi yerini, çocuklara öfke problemleri, ailesi ile olan iletişim eksikliğinden aidiyet duygularını geliştirememelerini kimlik oluşturmama gibi problemlerini beraberinde getirmektedir. Marcia ve Ericso'nun dağınık kimliği de aidiyet eksikliği duygusu ile çocukların bir çeteye dahi üye olabileceklerini göstermekte gençliğin bu şekilde toplum içinde gelişmesine ve vatanına katkı sağlamayacak sağlıksız nesilleri doğurmaktadır (Côte & Levine, 1983). Dijital okuryazarlığın eğitim olarak verildiği toplumlarda ise bütün bu kitle iletişim araçları sağlıklı nesiller oluşturmakta bilimsel anlamda çocukların gelişimini sağlamakta toplumu geliştirmektedir.

İnsanların saldırgan davranış sergilemelerinde birçok neden bulunmaktadır. Günlük hayatta yaşanan olaylar, genetik özellikler, küresel dünyada teknolojinin hızlı değişimi gibi nedenler ile örneklendirilebilir. Bireyleri bu durum ve nedenlerden uzak tutacak önemli bir alan olarak görülen spor dünyasının ise bireylerin saldırganlık düzeylerinde olumlu etkiler oluşturduğu düşünülmektedir. Bazen ise kişilerde bulunan saldırganlık dürtülerini arttırarak olumsuz yönde de etki ettiği görülmektedir.

Saldırganlık ve Spor İlişkisi

Sporun için de saldırganlık olgusundan bahsedilmesi için gerek psikolojik gerek fiziksel olarak rakibe karşı zarar verici bir davranışın ortaya konulması gerekmektedir (Tiryaki, 2000). Günümüz dünyasında maalesef bu zarar verici davranışlar sadece sporcu tarafından değil antrenör, taraftar ve yöneticiler tarafından da sözel ya da fiziksel şekilde sergilenmektedir (Dervent vd., 2010). Futbol, basketbol gibi popülerliğini her geçen gün artıran spor branşlarında, kazananın ilgi odağı olduğu, reklam, sponsorluk gibi anlaşmalar ile yüksek maddi kazançlar elde edilmesi sebebiyle rekabet daha da sertleşmektedir.

Bu sertlik ise spor içindeki çekişmelerin artması, kural dışı davranışların sergilenmesi, ahlaksız durumların oluşmasına sebep olmaktadır. Bütün bu davranış değişiklikleri ise günlük yaşamımızda olduğu gibi sporun içindeki saldırganlık durumunu da ortaya çıkarmaktadır. Literatür taramalarına baktığımızda sporda saldırganlık kavramı, spora dahil olan öğelerin (antrenör, sporcu, taraftar) spor müsabakaları sırasında, fizyolojik, psikolojik, biyolojik ve sosyal faktörlerin etkisi altında kalarak, kuraldışı eylemler ile rakibe, hakeme veya takım arkadaşına karşı gösterdiği sözlü veya fiziksel davranışlar olarak açıklanmıştır (Şahin, 2003)

Yapılan bir çalışmada spor da saldırganlık kavramı üzerinde durulduğunda iki önemli etken göz önünde tutulmuştur. Bunlardan birinci olarak saldırgan davranış sergilemenin amacı ve kasıtlı mı yapıldığıyla ilgiliyken ikinci olarak ise yöneltildiği hedefin belirlenmesi ile ilgilidir. Seyirci bakımından spor müsabakalarının yapılacağı ortamlar saldırganlığa uygun bir zemin hazırlanmış olarak görülse de spor müsabakaları içinde rakibe yapılan her davranış saldırganlık olarak ifade edilmez (Ay, 2021).

Günlük hayatımızın içinde görülen saldırganlık davranışları spor müsabakalarında aynı başlık altında değerlendirilmeyebilir. Sporcunun müsabaka içinde rakibe karşı yaptığı bir davranış eğer spor branşının kuralları içinde nitelendirilebiliyor ise bu davranışı saldırgan bir davranış olarak göremeyiz. Buna örnek olarak omuz atma eylemini günlük yaşamımızın içerisinde zarar verici bir davranış olarak görebiliyorken buz hokeyi branşında sıradan uygun

bir eylem olduğu gör÷lmektedir (Kırımoğlu vd., 2008). Bu tarz branşların kuralları hakkında bilgi sahibi olmayan seyirciler ise bu eylemleri saldırganlık davranışı olarak anlayabilir.

Tiryaki (2000) yaptığı çalışmada, yarışmalar ve m÷sabakaların çeşitli sebepler doğrultusunda m÷cadelenin y÷ksek seviyede yaşandığı ortamlar olduğunu ve bu ortamların saldırganlık davranışlarına hazır bir zemin oluşturduğuna değinmiştir. Sporcular tarafından g÷sterilen her davranışın ise saldırganlık ile nitelendirilemeyeceği gibi bu davranışlarında sınırlarını yapılan branşın kuralları ve eylemlerin oluşmasındaki niyetin belirlediğini s÷ylemiştir (Tutkun vd., 2010).

G÷n÷m÷z d÷nyasında spor konusunda fikir beyan edilirken, saldırganlık ve ÷fke özelliklerinin insanlar açısından minimum seviyelere indirilmesinde önemli rol oynadığı s÷yleniyorken farklı bir yaklaşım ile bakıldığında ise birçok spor m÷sabakalarında saldırganlık davranışlarının y÷ksek seviyelere çıkıldığı da gör÷lmektedir (Yalçın, 2009).

Farklı araştırmalar sonucunda elde edilen verilere bakıldığında sporun saldırganlık üzerindeki etkisinin farklı boyutlarda ele alındığı gör÷lmektedir. Bunun sebebi ise araştırmalarda incelenen spor dalları olduğu s÷ylenebilir. Araştırmalarda direk temas gerektiren sporlar ile uğraşan bireyler ele alınmışsa, bu sporcular saldırganlıklarını, yaptıkları spor ile gidermekte oldukları için normal yaşantıların da ise daha az saldırgan özellikler g÷stermektedirler. Bu durumun aksine araştırmalar da futbol, voleybol ve hentbol gibi spor dalları ile uğraşan sporcular ele alınmışsa, bu sporlar ile uğraşan bireylerin başarıları uzun zaman da elde etmesi, seyirci rol÷n÷n önemli rol oynaması ve rakibe karşı yapılan engellemenin sıkça gör÷lmesi sebebiyle bireylerin normal yaşamlarında saldırgan özellikler g÷stermesi çok da olağan÷řt÷ bir durum olarak değerlendirilmeyecektir (Derwent vd., 2010)

Bir başka araştırmada ise saldırganlık, yarışmalarda veya m÷sabakalarda hedefe ulaşmak için araç olarak kullanılmakta olduğu s÷ylenmektedir (Cox, 1985). Rakibe karşı ÷st÷nl÷k kurmak, iyi bir derece elde etmek, bayrağını taşıdığı ÷lkeyi başarılı bir şekilde temsil etmek, rekor kırmak gibi durumlar bu hedeflere ÷rnek olarak verilebilir. Sporcular bu hedeflerine ulaşmada saldırganlık özelliği g÷sterip ve amaçlarına ulaşmışlarsa eğer saldırganlık özelliği g÷sterip amaca ulaşılabilir d÷ř÷ncesi ortaya çıkacaktır. Bu d÷ř÷nce ile çıkacakları farklı m÷sabakalarda elde edecekleri başarısızlıklarda ise maddi manevi kayıpları ne kadar b÷y÷k seviyede olursa sergileyecekleri saldırganlık davranışları da aynı orantıda olacaktır (Karayılmaz, 2006)

Saldırganlık kavramı yapılan spor branşlarına göre farklılıklar gösterebilmektedir. Takım sporlarını ele aldığımız zaman voleybol, rakiple en az fiziksel temasın bulunduğu bir spor branşıdır. Bireysel sporlarda ise karate, boks gibi spor branşları ise rakiple fiziksel temasın üst seviyede olduğu branşlardır. Bu yüzden yapılan spor türü ve saldırganlık konusu da ayrı bir başlık altında incelenmelidir.

Yapılan Spor Branşı ve Saldırganlık İlişkisi

Yarışma ve müsabakalara saldırganlık yönünden bakıldığı zaman, yapılan spor dalının kuralları ve ortaya çıkan eylemin ne niyet taşıyarak gerçekleştiği, spor dalına özgü saldırganlık kavramının sınırlarını belirlemektedir (Ersoy vd., 2012). Bu kavram her bir spor branşı için farklı çeşitlerde ele alınabilir. Örneğin bir tekvando maçında puan almak için atılan bir tekme , futbol branşında ağır bir sportmenlik dışı hareket olacaktır. Cezası da aynı seviyede olup, kırmızı kart ile oyun dışı bırakacak bir davranış olarak değerlendirilir. Sporcular eğer sözlü bir şekilde kötü bir davranış da bulunursa eğer bu davranış her iki spor dalında da saldırganlık olarak görülmekte olup cezayı gerektirecektir.

Fiziksel temasın artış gösterdiği spor branşlarında saldırgan davranışların daha da çok görüldüğü söylenebilir. Bu duruma bakıldığında ise saldırganlık yönünden spor branşları fiziksel temasın seviyesine göre gruplandırılabilir (Yorulmaz, 2019). İlk olarak fiziksel temasın yüksek olduğu ve saldırganlık davranışlarının gerçekleşmesi için en uygun ortamın olduğu bireysel mücadele sporlarını ele alabiliriz. Bunlar güreş, kick boks, muay thai, wushu, tekvando, karate vb. gibi sporlardan oluşmaktadır. İkinci olarak ise fiziksel temasın belli bir seviyede ve yine kurallar çerçevesinde olduğu top ile oynanan takım sporlarını ele alabiliriz (Özerkan, 2004). Bunlar ise hentbol, buz hokeyi, çim hokeyi, basketbol vb. gibi sporlardan oluşmaktadır. Üçüncü ve son gruba ise fiziksel temasın minimum seviyelerde veya temasın olmadığı spor branşları alınabilir. Bu branşlar voleybol, tenis, golf, curling vb. gibi sporlardan oluşmaktadır.

Farklı spor branşlarında gösterilen saldırganlık davranışlarını ele aldığımızda göz önünde bulundurulması gereken diğer önemli bir konu ise sporcuların kişilik tipleri olduğu bilinmektedir. Sporcuları saldırgan davranış eğiliminde bulunmasına iten en büyük sebeplerden bazıları, sporcunun müsabaka içindeki psikolojik durumu ve duygusal tutumları olduğu söylenebilir (Altıparmak, 2019). Kişilik modellerinden birisi olan nevrotiklik boyutunu incelemek ve yine bu boyut üzerinde çalışmalar yaparak, sporcuların saldırganlık eğilimlerinin tespit edilmesi son derece önemlidir. Saldırgan davranışlar eğiliminde bulunan insanların

düşünce yapıları gereği karamsar, hüznü ve özgüvensiz düşünce yapısı sahip olmaları ise nevroitiklik kavramını ortaya çıkarmaktadır (Dalkıran, 2014).

Nevrotiklik (Duygusal Denge)

Bireylerin sergiledikleri davranışlar, kişilik, mizaç ve karakter kavramları karşısında birbirinden bağımsız olarak incelenmektedir. Mizaç, sadece genetik olarak ebeveynler tarafından aldığımız kalıtsal faktörler çerçevesinde sahip olduğumuz özellikler olarak tanımlanırken, karakter ise daha fazla faktörlerden etkilenecek ortaya çıkmaktadır. Karakter, bireyin çevre aile gibi etkenler doğrultusunda öğrenmenin ön planda olduğu ortamlarda kazandığı özellikler olarak tanımlanabilir (Yeşilkanat, 2018). Bu iki kavramın sorunsuz bir şekilde birleşmesi sonucunda ortaya çıkan tanıma ise kişilik denir.

Literatüre bakıldığında spor psikolojisi alanında yapılan çalışmalarda en çok kullanılan kişilik yaklaşımı, ‘Büyük Beşli’ adı verilen beş faktörlü kişilik modelleridir. Bu yaklaşım birçok varsayım ile yapılan araştırmalar sonucunda geliştirilerek ortaya çıkmıştır. Günümüzde kabul edilen en yaygın bu kişilik teorisi beş farklı alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar, sorumluluk, uyumluluk, nevroitiklik, gelişime açıklık ve dışa dönüklük olarak birbirinden farklı beş başlıktan oluşmaktadır (Digman, 1990). Beş farklı kişilik tiplerinin her birisi kendi içinde bir çok özelliğe ve iki farklı zıt boyuta da sahip oldukları söylenmektedir. Bu bağlamda örnek verecek olursak eğer gelişime açıklık boyutu yaratıcılık, maceracı, özgünlük gibi özellikleri kapsayan bir boyuta sahipken, bu özelliklerin tam tersi olarak gelişime kapalılık, geleneksel, edindiği tecrübeler ile yaşantısını sürdürme özelliklerine sahip ters bir boyutu da içinde bulundurduğu söylenebilir (Goldberg, 1990).

Dışa dönüklük boyutunda ise girişken, neşeli, hareketli, konuşkan yapıda özelliklere sahip bir uç varken bu özelliklere zıt olarak sessiz, utangaç, kendi halinde gibi özelliklere sahip bir boyutta bulunmaktadır. Bunların yanı sıra uyumluluk alt boyutunda ise güven ve şefkat gibi özellikler bulunurken kendini düşünen ve güvensizlik özelliklerini de içinde bulundurur. Sorumluluk alt boyutunun iki ucundan birinde öz disiplinsiz bireyler bulunurken diğer ucunda ise öz disipline sahip güvenilir bireyler bulunmaktadır. Beş faktörlü kişilik tiplerinin diğer bir alt boyutu olan nevroitikliği ele aldığımıza ise duygusal denge bakımından tutarlı özelliklere sahip bireyler bir ucu oluştururken diğer uç da ise karamsar endişeli gibi duygusal yönden tutarsız bireyler bulunduğu görülmektedir (Somer vd., 2002).

Duygusal denge yönünden iki farklı boyuta sahip olan nevrotiklik kişilik modeli, plansız bir şekilde hareket eden, sınırlı bir yapıda olan, baskılara karşı karar mekanizmasını doğru kullanamayan ve kendini kabul etme konusunda sorunlar yaşayan özellikteki bireyleri kapsamaktadır (Costa Jr & McCrae, 1992). Nevrotiklik boyutu bazı araştırmacılar tarafından aşağıdaki şekli ile açıklanmıştır:

Englehard, Hout ve Kindt tarafından yapılan açıklamada, nevrotiklik boyutu yüksek olan bireylerin psikolojik bakımdan rahatsızlık geçirme olasılığı yüksek seviyelerde olduğu ve bu bağlamda stres sinir gibi özellikler doğrultusunda tutarsızlıklar oluşabileceği belirtilmiştir (Larsen vd., 2005). Kwapil, Wrobel ve Pope ise psikolojik yönden duygusal tutarsızlık gösteren bireylerin çevreleri ile iletişimde zayıflık gösterdiklerini, önem verdikleri bir olayı unutma eğilimi gösterebileceklerini ve güne huzursuz ve mutsuz bir şekilde başlayabileceklerini yaptıkları çalışmalarda belirtmişlerdir (Larsen vd., 2005). Özer (2013) nevrotikliği, bireyin duygusallık durumundaki farklı varyasyonlar ve bu varyasyonlara karşı uyguladığı kontrol seviyesi olarak tanımlamıştır.

Eysenck ise dışa dönüklük, nörotizm ve psikotizm olarak üç boyutlu bir model geliştirmiş ve bu modelin araştırmalar bakımından fayda gösterdiği belirtilmiştir (Larsen vd., 2005). Nevrotiklik üzerine çalışmalar yapan Horney ise bu nitelikteki kişilerin iki ayırt edici özelliğe sahip olduklarını öne sürmüştür. Bu özelliklerden birisi çevresinden gelen tepkilere karşı gösterdiği davranışlardaki tutum ve yetenekleri doğrultusunda elde ettiği başarılar arasındaki dengesizliktir (Horney, 2003).

Literatürde yapılan bir çalışmada insanların strese yenik düşmesi ve duygusal yönden tutarsız birey olması nevrotiklik olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma bakıldığında hayatlarında herhangi bir duygusal tutarsızlık göstermeyen insanları, çevrelerinde oluşabilecek korku kaygı depresyon gibi durumlara maruz kaldığında ani tepkiler ile saldırgan özellikler sergileyeceği ortaya atılmıştır (Aras, 2019; McLeod, 2017; Ryckman, 2012).

Bireyin bulunduğu ortamda kaygı, güvensizlik, asabi gibi kişilik özelliklerine sahip olması duygusal tutarsızlık olarak ele alınırken, sakin, olumlu düşünen, sabit duygu ve düşüncelere sahip bir kişilik yapısına ait olması ise duygusal yeterlilik olarak ortaya atılmıştır. Literatüre bakıldığında kişilik ölçümlerinde nevrotiklik düzeyi yüksek olan duygusal tutarsız kişiler bilinçaltılarında yaşadıkları sorunları dış dünyalarına fiziksel olarak yansıtmakta olduğu savunulmaktadır (Tatlıhoğlu, 2013). Bu boyutta duygusal dengesizlik bakımından kişilik

özelliklerine sahip bireylerin, davranış eğilimlerinde bir bozukluk olmasa da ruhsal bozukluklar yaşadığı ifade edilebilir.

Nevrotiklik ile yapılan bir başka araştırma da ise duygusal denge bakımından düşük puanlara sahip bireylerde kardiyovasküler, yüksek tansiyon ve günümüzde sıklıkla görülen diyabet hastalıklarının yaşandığı belirtilmiştir. Bu fiziksel hastalıkların yanında psikolojik hastalıklarında görüldüğüne değinilmiştir (Smith & MacKenzie, 2006). Bu çalışmayı göz önüne aldığımızda insanların nevroitik kişilik özelliği gösterebileceği ortamlardan uzak kalarak daha sakin ve bu özelliklerini düşük tutabileceği uğraşlar ile ilgilenmesi gerektiğini söylenebilir. Bu uğraşlar doğrultusunda her birey için ve her spor branşı için geçerli olmasa da, nevroitik kişiliğe sahip bireylerin egzersiz ve spora yönelmeleri kendileri ve kişiliklerinin sebep olduğu rahatsızlıklar için faydalı olabileceği de söylenebilir. Ayrıca yapılan farklı bir araştırmada ise duygusal denge boyutunda düşük puan alan bireylerin intihar etme fikrine daha çok sahip oldukları ve kendi sağlıklarına dikkat etmedikleri ifade edilmektedir (Larsen vd., 2005). Duygusal Denge olarak da araştırmalarda önümüze çıkan nevroitiklik, olumsuz duygular ile bütünleşmiş bir hale geldiği söylenmektedir (Watson vd., 1988). Bu durumu göz önünde bulundurduğumuzda örneğin basketbol veya buz hokeyi gibi spor branşlarında, müsabaka içinde geriye düşen bir takımın son saniyelerde bile beraberliği veya şampiyon olmayı elde edebilecek konuma gelebilmeleri mümkündür.

Nevrotik Kişilik Özellikleri ve Spor

Kişiliği, spor alanında ön planda tutan çalışmalar 1930'lu yılların başlarında itibaren Coleman Griffith tarafından başlamıştır. Günümüze kadar gelen bu çalışmaların çoğunluğunda beş faktör kişilik boyutları incelenmiştir (Yeşilkanat, 2018). Sporcuların karamsar ve öz güvensiz olma durumları da nevroitiklik boyutu ile ilişkilendirilmiştir. Çalışmalardan, spor yapan bireylerin psikolojik açıdan iyi hissedememeleri, başarıya aç olsalar bile kendilerine veya etrafindakilere güvensiz davranmaları gibi çıkarımlar yapılabilmektedir (Kural vd., 2016)

Geçmişte yapılan araştırmalar da genellikle başarılı sporcuların kişilikleri üzerinde çalışılmıştır. Aynı dönemde yapılan araştırmalar sonucunda sportif başarıyı ve gelişimleri etkileyen en önemli unsur alışkanlık olduğu belirtilmiştir. Spor psikolojisi alanında yapılan araştırmalar, 1960'lara kadar durağan bir hal izlese de kişilik kavramı gelişimini sürdürmüştür (Griffith, 1930).

Yapılan bir çalışmada spor yaşı değişkeni ve duygusal denge alt boyutu arasında ilişkiye bakıldığında anlamlı farklılıklar ortaya konulmuştur. Bu anlamlı farklılıklar doğrultusunda,

spor yaşı 1 – 3 yıl aralığında olan sporcuların 4 – 7 yıl aralığında olan sporculara göre duygusal denge düzeyleri daha düşük olduğu ifade edilmiştir (Dalkıran, 2014). Yine aynı çalışmada Futbol branşı ile uğraşan öğrencilerin, voleybol, basketbol ve hentbol branşı ile uğraşan öğrencilere göre daha düşük duygusal tutarsızlık düzeyine sahip oldukları belirtilmiştir.

Polat ve arkadaşları (2019) tarafından bireylerin sporda sosyal bütünleşmesinin kişilik özelliklerindeki etkisi ve aralarındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla yapılan çalışmada, bireylerin sosyalleşme düzeylerindeki gelişim artış gösterdikçe, beş faktörlü kişilik alt boyutlarından olan nevrotiklik kişilik özelliğinin de pozitif yönde artış gösterdiği belirtilmiştir. Bu çıkan sonucun beklenmedik bir sonuç olduğu da ifade edilmiştir.

Takım sporlarındaki ortaöğretim düzeyinde olan öğrenciler ile yapılan bir çalışmada ise voleybolcu erkekler ve kızlar arasında kişilik özellikleri incelendiğinde, kız voleybolcuların, erkek voleybolculara göre daha yüksek duygusal tutarsız oldukları elde edilen bulgulardandır (Tosunoğlu & Gökyürek, 2012). Bireysel sporlar içerisinde yer alan güreş branşında serbest ve grekoromen olarak güreşen sporcuların kişilik özellikleri araştırıldığında ise nevrotiklik alt boyutu özelliklerinde bir farklılık saptanmamıştır (Yazıcı, 1999). Bu iki çalışma arasında farklılığın oluşmasına sebep olan faktörün ele alınan branşın bireysel bir spor olması düşünülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma tekniklerinin alt grubunda bulunan ilişkisel tarama yöntemi ele alınmıştır. İlişkisel tarama, farklı değişkenlerin bulunduğu ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri gözlemlemek doğrultusunda kullanılan araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Bütüner, 2008). Bu tarama modeli, araştırmalar da geçmişte ve günümüzde içinde bulunulan olayları sahip olunan şartlar doğrultusunda olduğu gibi aktarmayı amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2005).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2022 – 2023 sezonunda çeşitli branşlarda lisanslı olarak aktif olarak spor yapan Atatürk Üniversitesi'nde öğrenim gören sporculardan oluşmaktadır. Çalışmanın örnekleme rasgele örnekleme tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Bu yöntemle, tüm branşlardan sporcuların örnekleme dahil edilme olasılığını eşit tutma amacı güdülmüştür. Çalışma örneklemi, Erzurum ilinde farklı branşlarda faaliyet gösteren, 74 kadın ve 144 erkek olmak üzere toplamda 218 lisanslı sporcudan meydana gelmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın veri toplama araçları araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Katılımcılara ait demografik bilgilerin elde edilmesi için kişisel bilgi formu, sporcuların saldırganlık düzeylerini tespit etmek için Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği ve nevrotiklik kişilik özelliklerinin saptanabilmesi için Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği – Nevrotizm Alt Boyutu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Çalışmadaki tüm sporculara ait cinsiyet, yaş, alkol kullanımı, spor türü, spor yaşı, milli sporcu olma durumu, branşın temassız – temassız olma durumu gibi bilgiler araştırmacının hazırlamış olduğu form aracılığıyla elde edilmiştir.

Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği

Bu araştırmanın ikinci bölümünde ise Maxwell ve Moores (2007) tarafından geliştirilen, Gürbüz vd. tarafından Türkçeye uyarlanan Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek öfke ve saldırganlık kavramlarını 6'şar madde şeklinde temsil edecek ve iki alt boyuttan oluşacak şekilde geliştirilmiştir (Gürbüz vd., 2019). Geliştirilen ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanarak güvenirliği, AFA ve DFA analizi yapılarak da geçerliği test edilmiştir. Yapılan testler sonucunda ölçeğin iki alt boyuttan ve 12 maddeden oluştuğu raporlanmıştır (Gürbüz vd., 2019).

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği – Nevrotizm Alt Boyutu

Araştırmanın üçüncü bölümünde ise Benet, Martinez ve John tarafından geliştirilmiş, Schmit ve arkadaşları tarafından Türkçe geçerliliği ve güvenirliği yapılan Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin nevrotizm alt boyutu kullanılmıştır. Beş faktör Kişilik özellikleri ölçeği (Benet – Martinez ve John) tarafından 44 maddeden oluşacak şekilde geliştirilmiştir (Benet, Martínez, Verónica, John, & Oliver, 1998). Bu ölçeğin Duygusal Denge (Nevrotizm) alt boyutu 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerliği ve güvenirliği Schmit ve arkadaşları tarafından 2008 yılında bir araştırma ile yapılmış olduğu görülmektedir (Schmitt vd., 2008).

Süreç/ Uygulama

Araştırma boyunca kullanılan kişisel bilgi formu ve ölçekler branş antrenörleriyle yapılan görüşme ve alınan izinlerden sonra uygulanmıştır. Gönüllü onam formunu imzalayan sporcular antrenmanlardan önce ve sonra antrenman sahasına ait soyunma ve toplantı odalarında kendilerine verilen kişisel bilgi formu ve ölçek maddelerini kağıt – kalem yardımıyla yanıtlamıştır. Uygulama öncesinde sporculara gerekli bilgilendirmeler yapılarak, uygulama süresince sporculara refakat edilmiştir. Uygulama süresi yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Sporcuların verdiği cevaplar kontrol edilerek analiz sürecine dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizi için JASP 0.15.0.0 yazılımı kullanılmıştır. Analiz yapılmadan önce kategorik değişken verilerinin frekans analizi yapılmıştır. Elde edilen verilerin normal dağılıma uygunluğu çarpıklık, basıklık, Shapiro – Wilk, Q – Q plot grafikleri ve Kolmogorov – Smirnov değerleri incelenerek saptanmıştır. Elde edilen verilerin normal dağılıma uygun olduğu tespit edildikten sonra iki kategorik değişkene sahip veriler Bağımsız Örneklem T, ikiden fazla kategorik değişkene sahip veriler ise ANOVA

hipotez testleri aracılığıyla istatistiki analize dâhil edilmiştir. ANOVA testinde gruplararası anlamlı fark tespit edildiğinde Post – Hoc testi olarak Tukey test değeri raporlanmıştır. Hipotez testlerinde istatistiki anlamlılık düzey değeri .05 olarak dikkate alınmıştır.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Öfke, Saldırganlık ve Nevrotizm Ölçek Puanlarına Ait Normal Dağılım Parametre Değerleri

Değişken	Skewness	Kurtosis	Shapiro Wilk
Öfke	0,443	-0,350	0,952
Saldırganlık	0,092	-0,505	0,984
Nevrotizm	-0,103	0,275	0,988

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Tablo 2. *Katılımcılara Ait Bilgiler*

Değişken	Kategori	N	%
Cinsiyet	Erkek	144	66,1
	Kadın	74	33,9
Yaş	21 Yaş Altı	135	61,9
	21 - 26 Yaş Arası	35	16,1
	26 Yaş Üstü	48	22,0
Spor Yaşı	0 - 3 Yıl	38	17,4
	4 - 6 Yıl	118	54,1
	7 + Yıl	62	28,4
Milli Sporcu	Evet	73	33,5
	Hayır	145	66,5
Sporun Doğası	Temaslı	132	60,6
	Temassız	86	39,4
Spor Türü	Bireysel	59	27,1
	Takım	159	72,9
Alkol Kullanımı	Evet	41	18,8
	Hayır	177	81,2

Araştırmaya dahil edilen sporcuların demografik niteliklerini belirlemek adına frekans analizi gerçekleştirilmiştir. Tablo 1'deki verilere göre, sporcuların % 33.9'u kadın, % 66.1'i erkek olarak tespit edilmiştir. Yaş kategorisinde, sporcuların % 61.9'u 21 yaşın altında, %16.1'i 21 – 26 yaş aralığında ve % 22'si 26 yaş üstünde yer almaktadır. Spor deneyimine göre yapılan değerlendirmede, % 17.4'ü 0 – 3, % 54.1'i 4 – 6 ve % 28.4'ü yedi yıl ve daha fazla süreyle sporla ilgilenen bireylerden oluşmaktadır. Millilik durumu baz alındığında, sporcuların % 33.5'i milli, % 66.5'i ise milli olmayan sporcu olarak belirlenmiştir. Spor branşı temelli değerlendirme sonucunda, sporcuların % 60.6'sının temaslı, % 39.4'ünün temassız spor branşlarıyla ilgilendiği görülmektedir. Aynı şekilde, branşların bireysel ya da takım sporu olma durumuna göre incelendiğinde, % 27.1'lik kesimin bireysel, % 72.9'luk kesimin ise takım sporlarıyla ilgilendiği

tespit edilmiştir. Alkol kullanımı ile ilgili olarak, katılımcıların % 18.8'i alkol tüketirken, % 81.2'si alkol tüketmediğini belirtmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Alt Ölçek	Cinsiyet	N	Ort	ss	t	P
Öfke	Erkek	144	2,62	0,94	6,553	0,001**
	Kadın	74	1,78	0,81		
Saldırganlık	Erkek	144	2,93	0,92	2,179	0,030*
	Kadın	74	2,64	0,95		
Nevrotiklik	Erkek	144	2,93	0,52	0,704	0,482
	Kadın	74	2,88	0,48		

* p≤.05

** p≤.01

Sporcuların cinsiyet değişkenine göre ölçek alt boyutlarındaki puan ortalamalarındaki farkı belirlemek için, verilerin normal bir dağılıma sahip olması sebebiyle parametrik testler arasından bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Tablo 2'ye bakıldığında, Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği'nin öfke alt boyutu dikkate alındığında erkek sporcuların ortalama puanı (2.62 ± 0.94) ile kadın sporcuların ortalama puanı (1.78 ± 0.81) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir. ($p<.05$). Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeğinin saldırganlık alt boyutunda ise erkek sporcuların ortalama puanlarının (2.93 ± 0.92) kadın sporcuların ortalama puanlarından (2.64 ± 0.95) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır ($p<.05$). Katılımcılara uygulanan Beş Faktör Kişilik Özellikleri ölçeğinin nevrozizm alt boyutuna ait ortalama puanlar değerlendirildiğinde erkek katılımcıların ortalama puanlarının (2.93 ± 0.52) kadın katılımcıların ortalama puanlarından (2.88 ± 0.48) fazla olduğu halde istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılaşmadığı gözlemlenmiştir ($p>.05$).

Tablo 4. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Karşılaştırması

Alt Ölçek	Yaş	N	Ort	ss	F	p	Fark
Öfke	A) 21 Yaş Altı	135	2,63	0,95	37,094	0,001*	C < A, B
	B) 21 - 26 Yaş Arası	35	2,48	0,84			
	C) 26 Yaş Üzeri	48	1,41	0,43			
Saldırganlık	A) 21 Yaş Altı	135	2,99	0,92	6,829	0,001*	C < A
	B) 21 - 26 Yaş Arası	35	2,78	0,83			
	C) 26 Yaş Üzeri	48	2,42	0,93			
Nevrotiklik	A) 21 Yaş Altı	135	2,93	0,51	1,139	0,322	
	B) 21 - 26 Yaş Arası	35	2,99	0,45			
	C) 26 Yaş Üzeri	48	2,83	0,52			

*p≤.05

**p≤.01

Sporcuların yaş değişkenine bağlı olarak ölçek alt boyutlarındaki puan ortalamalarındaki farklılıkları belirlemek için, verilerin normal bir dağılıma sahip olması nedeniyle parametrik testler arasından ANOVA testi kullanılmıştır. Tablo 3'e göre, Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği'nin öfke alt boyutunu dikkate aldığımızda, 26 yaş ve üzeri sporcuların ortalama puanı (1.41 ± 0.43) iken; 21 – 26 yaş arasındaki sporcuların ortalama puanı (2.48 ± 0.84) ve 21 yaş altındaki sporcuların ortalama puanı (2.63 ± 0.95) şeklindedir. Uygulanan Post – Hoc analizi sonucunda 26 yaş üzerindeki sporcuların öfke alt boyutuna ait ortalama değerlerinin diğer gruplardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük olduğu saptanmıştır ($p < .05$). Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeğinin saldırganlık alt boyutunda ise 26 yaş üzeri katılımcıların ortalama puanları (2.42 ± 0.93) şeklindeyken, 21 – 26 yaş arasındaki sporculara ait ortalama puan değerleri (2.78 ± 0.83) ve 21 yaş altındaki sporcular (2.99 ± 0.92) olduğu görülmektedir. Uygulanan Post – Hoc analizi sonucunda 26 yaş üzerindeki katılımcıların saldırganlık alt boyutuna ait ortalama değerlerinin 21 yaş altındaki sporculara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha az olduğu tespit edilmiştir ($p < .05$). Katılımcılara uygulanan Beş Faktör Kişilik Özellikleri ölçeğinin nevrozizm alt boyutuna ait ortalama puanlar değerlendirildiğinde 26 yaş üzerindeki sporcuların ortalama puanlarının (2.83 ± 0.52) şeklinde, 21 – 26 yaş aralığındaki katılımcıların ortalama puanları (2.99 ± 0.45) ve 21 yaş altındaki sporcuların ise (2.93 ± 0.51) olduğu tespit edilmiştir. Uygulanan Post – Hoc analizi sonucunda

Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeğinin nevrozizm alt boyutu ele alındığında sporcuların yaş aralıklarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmektedir($p>.05$).

Tablo 5. Katılımcıların Spor Yaşı Gruplarına Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Alt Ölçek	Yaş	N	Ort	ss	F	p	Fark
Öfke	A) 0 - 3 Yıl	38	2,12	0,94	2,790	0,064	
	B) 4 - 6 Yıl	118	2,47	0,97			
	C) 7 Yıl ve Üzeri	62	2,19	0,99			
Saldırganlık	A) 0 - 3 Yıl	38	2,80	1,03	1,433	0,241	
	B) 4 - 6 Yıl	118	2,92	0,92			
	C) 7 Yıl ve Üzeri	62	2,68	0,90			
Nevrotiklik	A) 0 - 3 Yıl	38	2,92	0,48	0,541	0,583	
	B) 4 - 6 Yıl	118	2,94	0,52			
	C) 7 Yıl ve Üzeri	62	2,86	0,50			

* $p\leq.05$

Katılımcıların spor yapma süreleri (spor yaşı) değişkenine göre ölçek alt boyutlarındaki puan ortalamalarındaki farklılıkları belirlemek için, verilerin normal bir dağılıma sahip olması nedeniyle parametrik testler arasından ANOVA testi tercih edilmiştir. Tablo 4'e bakıldığında, Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği'nin öfke alt boyutunu dikkate aldığımızda; 7 yıl ve üzeri spor tecrübesi olan katılımcıların ortalama puanı 2.19 ± 0.99 iken; 4 – 6 yıl arası spor tecrübesi olan katılımcıların ortalama puanı 2.47 ± 0.97 ve 0 – 3 yıl spor tecrübesi olan sporcuların ortalama puanı 2.12 ± 0.94 olarak tespit edilmiştir. Uygulanan Post – Hoc analizi sonucunda katılımcıların spor yaşı aralıklarına göre öfke alt boyutuna ait ortalama değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı derecede bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p >.05$). Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeğinin saldırganlık alt boyutunda 7 yıl ve üzeri spor yaşına sahip katılımcıların ortalama puanları 2.68 ± 0.90 şeklindeyken, 4 – 6 yıl arasında spor yaşına sahip katılımcılara ait ortalama puan değerleri 2.92 ± 0.92 ve 0 – 3 yıl arasında spor yaşına sahip sporcuların ise ortalama puan değerleri 2.80 ± 1.03 şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Uygulanan Post – Hoc analizi sonucunda katılımcıların spor yaşı aralıklarına göre saldırganlık alt boyutuna ait ortalama değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı derecede bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p >.05$). Katılımcılara uygulanan Beş Faktör Kişilik Özellikleri ölçeğinin nevrozizm alt boyutuna ait

ortalama puanlar değerlendirildiğinde 7 yıl ve üzeri spor yaşına sahip sporcuların ortalama puanlarının 2.86 ± 0.50 şeklinde, 4 – 6 spor yaşı aralığındaki katılımcıların ortalama puanları 2.94 ± 0.52 ve 0 – 3 yıl aralığında spor yaşına sahip sporcuların ise 2.92 ± 0.48 olduğu görülmektedir. Uygulanan Post – Hoc analizi sonucunda katılımcıların spor yaşı aralıklarına göre Beş Faktör Kişilik Özellikleri ölçeğinin nevrotizm alt boyutuna ait ortalama değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı derecede bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>.05$).

Tablo 6. Katılımcıların Millilik Durumlarına Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

Alt Ölçek	Milli Sporcu	N	Ort	ss	t	P
Öfke	Evet	73	2,34	0,88	-0,046	0,964
	Hayır	145	2,33	1,03		
Saldırganlık	Evet	73	2,77	0,82	0,681	0,497
	Hayır	145	2,86	0,99		
Nevrotiklik	Evet	73	2,90	0,50	0,406	0,685
	Hayır	145	2,92	0,51		

* $p \leq .05$

Milli sporcu statüsüne sahip olan ve olmayan sporcular arasındaki ölçek alt boyutlarındaki puan ortalamalarındaki farklılığı belirlemek amacıyla, verinin normal bir dağılım gösterdiği göz önünde bulundurularak parametrik testlerden bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır. Tablo 5'te Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği'nin öfke alt boyutuna odaklandığımızda; milli sporcuların ortalama puanının 2.34 ± 0.88 olduğunu; buna karşın, milli olmayan sporcuların ortalama puanının 2.33 ± 1.03 olduğunu görmekteyiz. Her ne kadar milli sporcuların ortalama puanı, milli olmayanlara göre fazla olmasına rağmen aradaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>.05$). Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeğinin saldırganlık alt boyutunda ise milli sporcu olmayan katılımcıların ortalama puanlarının (2.86 ± 0.99) milli sporcuların ortalama puanlarına (2.77 ± 0.82) göre yüksek olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı derecede bir fark olmadığı gözlemlenmiştir ($p>.05$). Sporculara uygulanan Beş Faktör Kişilik Özellikleri ölçeğinin nevrotizm alt boyutuna ait ortalama puanlar değerlendirildiğinde milli sporcu olmayan katılımcıların ortalama puanlarının (2.92 ± 0.51) milli sporcu olan katılımcıların ortalama puanlarına (2.90 ± 0.50) göre

yüksek olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı derecede fark olmadığı gözlemlenmiştir ($p>.05$).

Tablo 7. Katılımcıların, Spor Branşlarının Doğasına Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Alt Ölçek	Sporun Doğası	N	Ort	ss	t	P
Öfke	Temaslı	132	2,62	0,87	5,713	0,001
	Temassız	86	1,90	0,98		
Saldırganlık	Temaslı	132	3,02	0,86	3,750	0,001
	Temassız	86	2,55	0,98		
Nevrotiklik	Temaslı	132	2,98	0,51	2,345	0,020
	Temassız	86	2,82	0,48		

* $p\leq.05$

** $p\leq.01$

Katılımcıların ilgilendikleri spor branşlarının doğasına (temaslı ya da temassız) bağlı olarak ölçek alt boyutlarındaki puan ortalamalarındaki farklılığın belirlenmesi için, veriler normal dağılım sergilediği için parametrik testlerden bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Tablo 6'nın değerlendirmesi sonucunda, Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği'nin öfke alt boyutunda, temaslı sporlarla ilgilenen katılımcıların ortalama puanının 2.62 ± 0.87 olduğunu; buna karşılık, temassız sporlarla ilgilenen katılımcıların ortalama puanının 1.90 ± 0.98 olduğu görülmektedir. Temaslı sporlarla ilgilenen katılımcıların, temassız sporlarla ilgilenenlere göre ortalama puanının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<.05$). Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeğinin saldırganlık alt boyutunda da temaslı spor branşları ile uğraşan sporcuların ortalama puanları (3.02 ± 0.86) temassız spor branşları ile uğraşan katılımcıların ortalama puanlarına (2.55 ± 0.98) göre istatistiksel olarak anlamlı seviyede daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir ($p<.05$). Sporcuların Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin nevrozizm alt boyutuna ait ortalama puanlar değerlendirildiğinde ise temaslı sporlara katılım gösteren sporcuların ortalama puanlarının (2.98 ± 0.51) temassız spor branşlarına katılım gösteren sporcuların ortalama puanlarına (2.82 ± 0.48) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha fazla olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Tablo 8. Katılımcıların Yaptıkları Spor Türüne Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Alt Ölçek	Spor Türü	N	Ort	ss	t	P
Öfke	Bireysel	59	2,25	1,02	-0,750	0,454
	Takım	159	2,36	0,97		
Saldırganlık	Bireysel	59	2,91	0,91	0,733	0,464
	Takım	159	2,80	0,95		
Nevrotiklik	Bireysel	59	2,81	0,45	-1,958	0,052
	Takım	159	2,96	0,52		

Araştırmada yer alan sporcuların, uğraştıkları branşların bireysel ya da takım sporu olma özelliklerine göre ölçek alt boyutlarındaki puan ortalama değerlerindeki farkın belirlenmesi amacıyla, veri setinin normal dağılım gösterdiği göz önünde bulundurularak parametrik testlerden bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Tablo 7'nin analiz sonuçlarına göre, Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği'nin öfke alt boyutunda; takım sporlarıyla ilgilenen katılımcıların ortalama puanı 2.36 ± 0.97 iken, bireysel sporlarla ilgilenen katılımcıların ortalama puanı 2.25 ± 1.02 olarak tespit edilmiştir. Buna rağmen, bu iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. ($p > .05$). Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeğinin saldırganlık alt boyutunda ise bireysel spor yapan katılımcıların ortalama puanlarının (2.91 ± 0.91) takım sporları ile uğraşan sporcuların ortalama puanlarına (2.80 ± 0.95) göre istatistiksel olarak yüksek olmasına rağmen anlamlı düzeye bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir ($p > .05$). Katılımcıların Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin nevrotizm alt boyutuna ait ortalama puanlar incelendiğinde takım sporları ile uğraşan sporcuların ortalama puanları (2.96 ± 0.52) bireysel spor yapan katılımcıların ortalama puanlarına (2.81 ± 0.45) göre istatistiksel olarak daha fazla olmasına rağmen anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir ($p > .05$).

Tablo 9. Katılımcıların Alkol Kullanım Durumlarına Göre Saldırganlık, Öfke ve Nevrotiklik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Alt Ölçek	Alkol	n	Ort	ss	t	P
Öfke	Kullanıyor	41	2,61	1,00	2,055	0,041
	Kullanmıyor	177	2,27	0,96		
Saldırganlık	Kullanıyor	41	2,97	1,06	1,075	0,283
	Kullanmıyor	177	2,80	0,90		
Nevrotiklik	Kullanıyor	41	3,04	0,54	1,728	0,085
	Kullanmıyor	177	2,89	0,49		

*p≤ .05

Alkol kullanım alışkanlıklarına bağlı olarak sporcuların, ölçek alt boyutlarındaki puan ortalama değerlerindeki farkın belirlenmesi amacıyla, veri setinin normal dağılım gösterdiği varsayılarak parametrik testlerden bağımsız gruplar t testi tercih edilmiştir. Tablo 9'da yer alan analiz sonuçlarına göre, Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeğinin öfke alt boyutu kapsamında; alkol kullanan sporcuların ortalama puanı 2.61 ± 1.00 olarak belirlenirken, alkol kullanmayan sporcuların ortalama puanı 2.27 ± 0.96 olarak saptanmıştır. Bu iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < .05$). Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeğinin saldırganlık alt boyutunda alkol kullanan sporcuların ortalama puanları (2.97 ± 1.06) alkol kullanmayan sporcuların ortalama puanlarına (2.80 ± 0.90) göre istatistiksel olarak yüksek olmasına rağmen anlamlı düzeyde farklılık bulunmamaktadır ($p > .05$). Katılımcıların Beş Faktör Kişilik Özellikleri nevrozizm alt boyutun göre ise sporcuların ortalama puanları değerlendirildiğinde alkol kullanan sporcuların ortalama puanları (3.04 ± 0.54) alkol kullanmayan sporcuların ortalama puanlarına (2.89 ± 0.49) göre yüksek olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık gözlemlenmemiştir ($p > .05$).

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma ve Sonuç

Yaptığımız araştırmada sporcuların öfke, saldırganlık ve nevroitiklik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma amacı doğrultusunda elde edilen bulgular bu bölümde literatürde bulunan diğer çalışmalar ile karşılaştırılıp yorumlanmıştır.

218 sporcunun katılım gösterdiği araştırmamızda cinsiyet değişkenine göre erkek sporcuların kadın sporculara göre daha saldırgan ve öfkeli oldukları tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında erkeklerin spor müsabakalarında daha çok saldırgan davranışlar sergileyebileceklerini ve oluşabilecek olumsuz durumlara karşı kadınlara göre daha öfkeli duygular yaşayabileceği, kadın sporcuların ise erkeklere göre bu duygu ve davranışlarını kontrol etmekte daha güçlü oldukları söylenebilir. Spor psikolojisi alanında bizim çalışmamıza benzer çalışmalarda bulunmaktadır. Gedik ve Güvendi (2023) tarafından yapılan çalışmada 88 dövüş sporcusunun, cinsiyet değişkenlerine göre saldırganlık ve öfke alt boyutları incelendiğinde, erkeklerin kadınlara göre ortalama puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Türkiye de aktif spor yapan 187 kadın ve 186 erkek bireyin örneklem grubunu oluşturduğu farklı bir araştırmada ise saldırganlık ve öfke alt boyutları incelenmiş ve yine erkeklerin kadınlara göre ortalama puanlarının daha yüksek olduğu karşımıza çıkmaktadır (Cin vd., 2022). Defansif ve ofansif sporcuların saldırganlık ve öfke eğilimlerinin karşılaştırıldığı çalışmada, takımlarında ofansif yönde görev yapan erkek sporcuların kadın sporculara göre daha saldırgan ve öfkeli oldukları belirtilmiştir (Uzun vd., 2022). Bu sonuçların araştırmamızı destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Literatürde cinsiyet ve saldırganlık ilişkisi biyolojik, genetik ve evrimsel, sosyal rol ve sosyal öğrenme yaklaşımları ile ilişkilendirildiği ifade edilmektedir (Demirtaş & Madran, 2020). Öncelikle biyolojik perspektiften yaklaşıldığında testosteron hormonunun saldırgan davranışlarla ilişkili olduğu literatürde belirtilmiştir (Archer, 2006). Soysal rolleri bağlamında erkeklerin daha baskın, güçlü ve koruyucu olarak ön plana çıktığı belirtilmiştir (Eagly & Steffen, 1986). Bu faktörler, erkeklerin günlük yaşantılarının yanında spor müsabakalarında da daha saldırgan ve öfkeli davranışlar sergilemelerine sebep olarak gösterilebilir.

Cinsiyet değişkenine bağlı olarak beş faktör kişilik özelliklerinden nevroitiklik alt boyutunda yapılan incelemelerde, erkek bireylerin kadınlara kıyasla daha yüksek ortalama puanlara sahip olduğu tespit edilmiştir; ancak bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuç, bireylerin nevroitiklik düzeylerinin cinsiyetlerinden ziyade diğer bireysel, genetik veya çevresel faktörlere bağlı olabileceğini düşündürmektedir. Literatürdeki benzer çalışmalara baktığımızda Zengin'in (2010) yaptığı araştırmada bireysel mücadele sporlarındaki elit sporcuların kişilik özellikleri üzerinde durulmuş, duygusal denge alt boyutu üzerine yapılan incelemede herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Ağduman'ın (2018) alışmasında ise sporcuların cinsiyet değişkeni bağlamında beş faktör kişilik özelliklerini ele almış, nevroitizm alt boyutunda istatistiksel anlamda dikkate değer bir fark bulunmamıştır. Yapılan araştırmalarda erkeklerin ve kadınların cinsiyet değişkenine göre beş faktör kişilik özelliklerinin nevroitiklik alt boyutunda anlamlı bir fark oluşmaması, araştırmaya katılan sporcularda cinsiyetin nevroitiklik düzeyi üzerinde belirleyici bir faktör olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte, nevroitiklik gibi kişilik özelliklerinin çok boyutlu ve karmaşık olduğu, bu özelliklerin kökeni ve etkileyen faktörleri üzerine daha geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulabilir.

Çalışmamızda, yaş değişkeni bazında sporculardaki saldırganlık ve öfke ölçeğinin saldırganlık alt boyutu incelendiğinde 26 yaş ve üzeri sporcuların 21 yaş ve altı sporculara kıyasla daha saldırgan davranışlar sergilediği tespit edilmiştir. Aynı ölçeğin öfke alt boyutuna bakıldığında, 26 yaş ve üzeri sporcuların diğer iki yaş grubuna göre daha yüksek öfke düzeylerine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla yaş ilerledikçe sporcuların daha saldırgan ve öfkeli olabilecekleri karışımıza çıkmaktadır. Literatüre baktığımızda ortaya çıkan sonuç iki aşamalı değerlendirilmiştir. Yaşlanma sürecinde bireylerin yaşadığı stres seviyelerinin, saldırganlık ve öfke tepkilerini nasıl etkilediğini inceleyen birçok araştırma bulunmaktadır. İnsanlar yaşlandıkça saldırgan davranışlara ve öfke duygularına eğilimleri daha düşük düzeyde olabileceğini araştıran bilim insanlarının yanı sıra Carstensen (2006) yaşam boyu sosyal hedef teorisini öne sürmüş ve bireylerin yaşlandıkça sosyal hedeflerinde değişiklikler yaşandığını, bu değişikliklerin duygusal tepkilerini ve sosyal etkileşimlerini nasıl etkilediğini incelemiştir. Bu teoriye göre, bireyler yaşlandıkça geleceğe dair belirsizlikler artar ve bu, onların anlık duygusal deneyimlerini daha yoğun bir şekilde yaşamalarına yol açabilir. İlgili kuram 26 yaş ve üzeri sporcularda neden daha yüksek öfke ve saldırganlık seviyeleri gözlemlendiğine dair bir açıklama sunabilir. Ek olarak, Archer (2004) erkeklerde testosteron seviyelerinin saldırgan davranışlarla pozitif bir ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Ancak, yaş

ilerledikçe testosteron seviyeleri genellikle azalır. Bu paradoks, belki de sporcuların fiziksel aktivite seviyeleri ve rekabetçi doğalarının, hormonal değişikliklere karşı bir tampon görevi görebileceği şeklinde yorumlanabilir. Moffitt (1993) yaşa bağlı suç teorisinde, bireylerin genç yaşlarda saldırganlık eğilimlerinin zirve yaptığını ve sonrasında azaldığını belirtmiştir. Ancak, bu teori genel popülasyon için geçerli olup, sporcuların rekabetçi doğası ve yüksek stresli ortamlarda faaliyet göstermeleri, bu genel eğilimin dışında kalmalarına neden olabilir.

Katılımcıların duygusal denge düzeylerini yaş değişkenine göre değerlendirdiğimizde ise istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamış olsa da yaş ve duygusal denge arasında ters bir orantı gözlemlenmiştir. Özer (2019) yaptığı çalışmada, ekstrem sporlar ile ilgilenen bireylerin nevrozizm özelliklerinin, yaş ilerledikçe azalma trendine girdiğini vurgulamış olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir farka ulaşılmadığını belirtmiştir. Sporcuların yaşları ilerledikçe hayata karşı bakış açıları, düşünce yapıları, sahip oldukları tecrübeler ve yaşam tarzlarının gelişmekte olduğu düşünüldüğünde, bireylerin nevrozik kişiliklerinden uzaklaştığı ortaya çıkabilir. Benzer bir sonuç, 352 üniversite öğrencisinin katıldığı bir araştırmada da elde edilmiştir (Köse, 2020). Yaz ve kış sporlarıyla uğraşan sporcuların beraberinde sedanter bireyleri de içeren farklı bir çalışmanın sonuçlarına göre, ergenlik yaş ortalamalarında olan bireylerin ortalama puanları yüksek bulunmuştur (Shokoufeh, 2014). Bireylerin farklı yaş gruplarına göre incelendiği bu araştırmada ortaya çıkan anlamlılığın sadece erken yaş dönemleri ile ilişkili olduğu ve yaş düzeyi ilerledikçe herhangi bir istatistiksel anlamlılığın görülmediği söylenebilir.

Spor yaşına göre yapılan analizler sonucunda, katılımcıların saldırganlık ve öfke düzeyleri ile spor tecrübeleri arasında istatistiksel olarak anlamlılığa rastlanmamış olsa da, 4 – 6 yıl arasındaki spor yaşına sahip bireylerin ortalama puanlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Sonuçları göz önüne aldığımızda, bireylerin spor tecrübeleri arttıkça, saldırganlık ve öfkeyi daha iyi kontrol edebilecekleri düşünülebilirken, ortalama spor yaşına sahip bireylerin daha saldırgan ve öfkeli olmalarının, müsabık sporculuk deneyimlerine bağlı olabileceği ve bu spor yaşı aralığındaki bireylerin diğer spor yaş grubundaki bireylere göre daha fazla katılım göstermelerinin de etki ettiği düşünülebilir. Bu sonuçlar, Yavuz (2015) tarafından yürütülen araştırmanın sonuçları ile tutarlıdır. Belirtilen çalışmada da 6 – 10 yıl arasında spor yaşına sahip bireylerin 16 yıldan fazla spor yapan bireylere göre ortalama puanları anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Daha uzun spor tecrübesine sahip olan bireylerin, yaptıkları sporun pozitif etkisiyle birlikte daha bilgili ve deneyimli olmaları, bu sonucun ortaya çıkmasına sebep olabilir. 500 lisans öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilen bir başka

çalışmada ise yine spor yaşı değişkenine bağlı olarak saldırganlık ve öfke alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (Birinci, 2019).

Yaptığımız çalışmada kişilik özelliklerinden nevrotiklik alt boyutunun, spor yaşı değişkeniyle ilişkisi incelendiğine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir; Ancak grupların ortalama puanlarına bakıldığında, bireylerin spor tecrübeleri arttıkça karamsar bakış açıları, hüznü duyuları ve özgüvensiz hallerinden ayrıştıkları düşünülmektedir. Geneşke (2020) benzer bir çalışma gerçekleştirerek spor yaşı ile duygusal denge alt boyutu arasında herhangi bir anlamlı farklılık olup olmadığını araştırmış ve sonuçlarında bu iki değişken arasında belirgin bir farklılık bulunmadığını belirtmiştir. Öte yandan, Köse (2020) bireylerin spor yapma durumlarına göre kişilik özelliklerini mercek altına almış ve bu çalışma kapsamında üniversite öğrencileri üzerinde spor yaşı ile nevrotiklik alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirtmiştir. Bu iki bağımsız çalışma, kendi araştırmamızın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Ancak, eğitim ve spor bilimleri fakültelerinden öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilen farklı bir çalışmada, spor yaşı ile duygusal denge arasında anlamlı bir farklılık saptanmış ve spor yaşı arttıkça duygusal denge alt boyutunun da benzer bir trend izlediği gözlemlenmiştir (Şar, 2016). Bu çalışma araştırmamızın sonuçlarıyla örtüşmekte olup, spor yaşı grupları arasındaki farklı aralıkların ve örneklem grubundaki katılımcı sayısının bu sonucun oluşmasına etki etmiş olabileceği düşünülmektedir.

Katılımcıların milli sporcu statüsüne göre sporda saldırganlık ve öfke ölçümünün saldırganlık ve öfke alt boyutlarını analiz ettiğimizde, istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Profesyonellik arttıkça sporcuların öfke düzeylerinin azalması beklenen bir sonuç olmasına rağmen milli sporcuların öfke ortalama puanları daha yüksek çıkmıştır. Mevcut literatürde, bu bulgularımızı destekleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin, buz hokeyi oyuncularını kapsayan bir araştırmada, saldırganlık ve öfke alt boyutlarına göre ulusal sporcu statüsünde olmak ya da olmamak istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koymamıştır (Takar, 2022). Amatör ve profesyonel düzeyde spor yapan bireylerin saldırganlık düzeyleri incelendiğinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (Yıldırım, 2017). Elit düzey boksörlerin sporda saldırganlık ve öfke alt boyutları ile milli sporcu olma statülerinin arasında herhangi bir anlamlılık gözlemlenmemiştir (Demir, 2020). Judo, kickboks, karate ve muai thai gibi dövüş sporcularının katılım gösterdikleri araştırmada, milli sporcu olma durumları ile saldırgan davranış sergilemeleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık saptanmamıştır (Güvendi & Pehlivan, 2020). Y ve Z nesil taekwondo sporcularının öfke düzeyleri ile millilik statüleri arasında anlamlı farklılaşma görülmemektedir (Baykan, 2018).

Sporcular da nevroitiklik düzeyi millilik durumlarına göre incelendiğinde milli sporcu olmayan bireylerin ortalama puanları daha yüksek çıkmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Elit ve elit olmayan güreşçilerde beş faktörlü kişilik özelliklerinin nevrotizm alt boyutu ile ulusal sporcu olma durumu arasında da anlamlı bir farklılığın bulunmadığı tespit edilmiştir (Özdemir, 2021). Kış sporları ile uğraşan bireylerin milli sporcu olma durumlarına göre kişilik özelliklerinin incelendiği çalışmada nevroitiklik alt boyutunda bir anlamlılık ortaya konulmamıştır (Ağduman, 2018). Atletlerin de nevroitik kişilik özelliği ile milli sporcu olma durumları arasında bir farklılık gözlemlenmemiştir (Zorlu vd., 2020). Örneklem grubunun temaslı ve temassız sporlar ile ilgilenen sporculardan oluşan araştırmada da millilik durumunun nevroitiklik alt boyutu ile anlamlı bir ilişkisi bulunmadığı belirtilmiştir (Altıparmak, 2019). Literatürdeki çalışmalara bakıldığında bizim çalışmamız ile benzer sonuçlar elde edilmiştir. Sporcular kendi branşlarında uluslararası düzeye ulaştıkları zaman sadece yetenek yönünden değil kişilik yapıları, duygu ve düşünceleri de gelişim göstermelidir. Bu durum çalışmamızın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmamızda sporun doğası değişkenine bağlı olarak Sporda Saldırganlık ve Öfke ölçeğinin alt boyutları olan saldırganlık ve öfke incelenmiştir. Sonuçlar, temaslı sporlarla ilgilenen sporcuların, temassız spor branşlarıyla ilgilenenlere kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir düzeyde daha yüksek ortalama puanlara sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmalara bakıldığında sporda saldırganlık ve öfke üzerindeki etkileri hakkında birçok çalışma bulunmaktadır. Shokoufeh (2014) tarafından yürütülen bir çalışmada, farklı spor branşlarına dahil olan 180 sporcunun katılımıyla benzer bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın bulguları da, temaslı spor branşlarıyla ilgilenen sporcuların, temassız spor branşlarıyla ilgilenenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek ortalama puanlara sahip olduğunu teyit etmektedir. Karate ve teakwondo sporlarının temaslı ve temassız alt disiplinleri ile saldırganlık boyutu incelendiğinde temaslı alt disiplinlerde mücadele eden sporcuların daha fazla saldırganlık özelliğine sahip oldukları belirtilmiştir (Mazılı, 2018). Dilek ve İmamoğlu (2020) tarafından yapılan araştırmada temaslı spor yapan öğrencilerin daha öfkeli oldukları ve bu öfkelerinin bastırılmış oldukları belirtilmiştir (Dilek & İmamoğlu, 2020). Araştırmalar genellikle temaslı sporların, sporcular üzerinde agresif davranışlar ve öfke eğilimleri üzerinde daha belirgin bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Temaslı sporların doğası gereği fiziksel mücadele ve rakip oyuncuyla sık sık temas halinde olmaları, oyuncuların saldırgan davranışlara daha yatkın olmalarına neden olabilir. Ayrıca, temaslı sporlarda yarışın yoğunluğu ve fiziksel mücadele gereksinimi, oyuncuların öfke ve saldırganlık düzeylerini artırabilir. Özellikle,

temaslı sporların stresli ve yoğun doğası, bu sporlara katılan bireylerin daha yüksek düzeyde nevrotiklik belirtileri göstermesine yol açabilir.

Nevrotiklik, endişe, öfke, depresyon, benlik saygısı, impulsiflik ve kırılganlık gibi duygusal tepkileri içerir. Temaslı sporlarda, sürekli fiziksel mücadele ve rakip oyuncularla sık sık karşı karşıya gelme, bireylerde bu tür duygusal tepkilere neden olabilir. Çalışmamızda da temaslı sporlar ile ilgilenen katılımcıların nevrotiklik düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürde de bu konuda benzer bulgulara rastlamak mümkündür. Altıparmak (2019) temaslı ve temassız spor ile uğraşan sporcuların nevrotizm özelliklerini değerlendirilmiş ve istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların var olduğu vurgulamıştır. Smith ve arkadaşları, temaslı sporlara katılan bireylerde nevrotiklik düzeylerinin daha yüksek olduğunu gösteren bir çalışma gerçekleştirmiştir (Smith & MacKenzie, 2006). Bununla birlikte, temaslı sporların stresle başa çıkma becerilerini geliştirdiği ve bu becerilerin nevrotiklik belirtileri üzerinde tampon bir etki yaratabileceği de belirtilmiştir (Thompson vd., 2009).

Çalışmamızda katılımcıların yaptıkları spor türüne göre saldırganlık boyutları incelendiğinde bireysel sporlar ile ilgilenen katılımcıların ortalama puanları belirgin bir seviyede yüksek olmasına rağmen anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bireysel sporcuların yarışmalar içerisinde kendi kararlarını vermeleri, hakem kontrolleri, beklentilerine ulaşamamaları, hayatları boyunca yaşadıkları psikolojik ve çevresel problemler gibi sebepler takım sporlarına göre daha çok saldırgan davranışlar sergileyeceklerine gerekçe gösterilebilir. Literatürde araştırmamızı destekler nitelikte çalışmalarda bulunmaktadır. Tutkun ve arkadaşları tarafından yürütülen bir çalışmada bireysel sporlara katılan bireylerin takım sporlarına katılan bireylere göre saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluştuğuna değinilmiştir. (Tutkun vd., 2010). Kuruç ve Bayar'da (1989) yaptıkları araştırmada bireysel spor yapan bireylerin daha saldırgan olduklarını belirtmiştir (Kuruç & Bayar, 1989). Mevcut literatürde yapılan farklı çalışmalara baktığımızda ise takım sporları ile ilgilenen sporcuların daha saldırgan oldukları görülmektedir (Baron & Richardson, 1994; Erşan, & Doğan, 2009; Ramazanoğlu vd., 2010). Bu çalışmaların bizim araştırmamız ile bir çelişki içinde olmasına sebep olarak, örneklem grubumuz da bireysel spor yapan katılımcıların branş bazında, diğer çalışmalardaki örneklem sınıfı ile farklılıklar göstermesi düşünülmektedir. Öfke alt boyutu incelendiğinde ise takım sporu yapan katılımcıların ortalama puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmada da, bireysel spor yapan katılımcılardan daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Benzer çalışmalara baktığımızda Doğan (2017) yaptığı araştırmada takım sporları ile ilgilenen kadın sporcuların daha öfkeli oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Üniversite öğrencilerinin yaptıkları spor branşının türüne göre öfke düzeylerinin incelendiği bir araştırmada takım sporlarındaki öğrencilerin daha yüksek ortalama puanına sahip olduğu belirtilmiştir (Türkçapar & Yasul, 2021). Yorulmaz'ın (2019) yaptığı araştırmada, farklı spor türlerinde lisanslı olarak faaliyet gösteren 300 katılımcının, öfke özellikleri değerlendirmiştir. Bu çalışma sonucunda bireysel sporlarla ilgilenen katılımcılar ile takım sporlarıyla ilgilenen katılımcılar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular, mevcut çalışmamızla paralel seyretmektedir.

Beş faktör kişilik özelliklerinin nevrozizm alt boyutunun spor türüne göre analizinde, bireysel spor yapanlarla takım sporu yapanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Ağduman kış sporları ile ilgilenen sporcular üzerinde gerçekleştirdiği çalışma, spor türü değişkeni ve nevrozizm arasında herhangi anlamlı bir farklılık olmadığını doğrulamaktadır (Ağduman, 2019). Öte yandan, sekizinci sınıf öğrencilerinin kişilik özellikleri ve akademik başarısını ele alan bir diğer çalışma, takım sporlarıyla ilgilenen bireylerin bireysel sporla ilgilenenlere kıyasla nevrozizm özelliklerinin istatistiksel olarak daha belirgin olduğunu ortaya koymuştur (Saygılı vd., 2015). Ancak bu sonuçlar, spor türünün nevrozizm üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmadığı anlamına gelmez. Farklı değişkenlerin (örneğin yaş, cinsiyet, sporun yoğunluğu) bu sonuçlarda rol oynamış olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmamızın kapsamında ele alınan bir diğer değişken olan alkol kullanımı bağlamında, saldırganlık ve öfke alt boyutlarından sadece öfke boyutu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilerek, alkol tüketiminde bulunan katılımcıların, alkol kullanmayanlara kıyasla öfke boyutunda daha yüksek puanlar elde ettiği gözlemlenmiştir. Literatürde yer alan benzer bir çalışma, alkol kullanımının öfke boyutu üzerinde istatistiksel olarak anlamlılığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Yorulmaz, 2019). Alkolün bireylerin davranışları ve duygusal tepkileri üzerinde belirgin etkileri vardır. Bu etkiler, bireyin alkol metabolizmasına, tükettiği alkol miktarına, genetik faktörlere ve diğer birçok değişkene bağlı olarak farklılık gösterebilir. Alkolün inhibisyonları azaltıcı etkisi, bireylerin öfke tepkilerini daha az kontrol edebilmesine neden olabilir, bu da öfke tepkilerinin daha şiddetli veya sık yaşanmasına yol açabilir (Giancola, 2000). Araştırmamızın bulguları, literatürle uyumlu olarak, alkol kullanımının bireylerin öfke duygusunu artırabileceğini göstermektedir. Bu bulgular, alkolün bireyler üzerindeki psikolojik etkilerini anlama noktasında literatüre değerli bir katkıda bulunabilir. Ancak bu tür bulguların, farklı kültürel, sosyoekonomik ve demografik gruplarda nasıl tezahür ettiğini anlamak için daha geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır. Sonuç olarak,

alkol kullanımının öfke üzerindeki etkileri konusundaki bu önemli bulgu, alkol politikaları ve müdahale stratejileri oluşturma süreçlerinde dikkate alınması gereken bir faktör olarak görülmelidir. Beş faktör kişilik özelliklerinin nevrotiklik alt boyutunda ise herhangi bir anlamlı farklılığa ulaşılamamıştır. Ekstrem sporlara odaklanan bir araştırmada ise 150 katılımcının alkol kullanma alışkanlıklarının nevrotizm boyutu üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir (Özer, 2019). Bu çalışmada, alkol kullanan bireylerin nevrotiklik puanlarının yüksek olduğu gözlemlenmesine rağmen, bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı vurgulanmıştır. Bu sonuç, kendi araştırmamızın bulgularıyla uyumludur.

Sonuç olarak, sporcuların performanslarını, başarılarını ve müsabaka içindeki durumlarını etkileyen demografik özelliklerini incelediğimizde, erkeklerin kadınlara göre daha öfkeli ve saldırgan oldukları elde edilmiştir. Yaş gruplarına baktığımızda ise yaş ilerledikçe öfke ve saldırganlık seviyelerinde anlamlı bir yükselme olduğu görülmektedir. Teraslı sporlar ile uğraşan bireylerin saldırganlık, öfke ve nevrotiklik düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Alkol kullanan bireylerin ise daha öfkeli bir yapıya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Bu çalışmanın örneklemini Atatürk Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan sporcularla sınırlıdır. Bu kısıtlılık göz önünde bulundurularak, farklı sporcu grupları üzerinde gerçekleştirilecek saldırganlık ve nevrotiklik ile ilgili araştırmaların spor psikolojisi alanına katkıda bulunması beklenmektedir.

Yapılan çalışma ile belirli değişkenler temelinde sporcuların saldırganlık ve öfke düzeyleri incelenerek literatüre bilgi birikimi açısından katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Araştırmada, beş faktör kişilik özelliklerinden sadece nevrotizm alt boyutu ele alınmıştır. İleri araştırmalarda, büyük beşli kuramının diğer alt boyutlarının da ayrı ayrı incelenmesi önerilmektedir.

Duygusal olarak tutarsız bireylerin daha çok takım sporlarıyla ilgilenmeleri tavsiye edilebilir. Zira bu bireylerin karamsar bakış açıları ve özgüvensizlikleri, bireysel sporlarda sportif başarıya ulaşmada olumsuz yönde etki edebileceği düşünülmektedir.

Kişilik özellikleri, sportif başarıyı etkileyen kritik faktörlerden biridir. Sporcular üzerinde bu özelliklerin detaylı bir şekilde araştırılması, antrenörlere daha bilinçli eğitim ve rehberlik sağlamada yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Açak, M. (2006). *Beden Eğitimi Öğretmeninin El Kitabı*. Morpa Kültür Yayınları.
- Ağduman, F. (2018). *Antrenör Sporcu İlişkisi ve Kişilik Özelliklerinin Kış Sporlarında Motivasyona Etkisi* (Tez No. 517782) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Alev, A. (2023). *Türkiye spor yönetiminin yapısal analizi: Bir sistem arayışı* (Tez No. 797373) [Doktora tezi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi- Sakarya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Algur, V. (2019). *Üniversite öğrencilerinin anksiyete ve depresyon düzeyleri ile fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 587137) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi- İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Altıparmak, Y. (2019). *İmgeleme ve Kişilik: Temaslı ve temassız spor branşlarıyla uğraşan sporcular üzerine bir araştırma* (Tez No. 549021) [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi- İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Anderson, C. A., & Dill, K. E. (2000). Video games and aggressive thoughts, feelings, and behavior in the laboratory and in life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(4), 772–790. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.4.772>
- Aras, G. (2019). *Farklı lise türlerinde öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki* (Tez No. 587075) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi-Sakarya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Archer, J. (2001). A strategic approach to aggression. *Social Development*, 10(2), 267-271. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00163>
- Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review. *Review of general Psychology*, 8(4), 291-322.
- Archer, J. (2006). Testosterone and human aggression: an evaluation of the challenge hypothesis. *Neuroscience Biobehavioral Reviews*, 30(3), 319-345. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2004.12.007>
- Atasoy, B., & Kuter, F. Ö. (2005). Küreselleşme ve spor. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 11-22.
- Ay, M. (2021). *Bireysel spor yapan sporcuların saldırganlık düzeyleri ile benlik saygısı düzeylerine bazı değişkenler altında incelenmesi* (Tez No. 661851) [Yüksek lisans tezi, Isparta Üniversitesi- Isparta]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bandura, A., Freeman, W. H., & Lightsey, R. (1999). Self-efficacy: The exercise of control. In: Springer. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 13(2) Doi: 10.1891/08898391.13.2.158
- Baron, R. A., & Richardson, D. R. (1994). *Human aggression*: Springer Science & Business Media.

- Baş, M. (2008). Spor Sponsorluğu ve Spor Federasyonlarının Sponsorluğuna Bakışı Üzerine Bir Araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3), 111-124
- Baykan, E. (2018). *Y ve Z nesil taekwondocuların sürekli öfke düzeylerinin saptanması ve ilişkili faktörlerin incelenmesi*. (Tez No. 517744) [Yüksek lisans tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi- Yozgat]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Benet., Martínez., Verónica., John., & Oliver, P. (1998). Los Cinco Grandes across cultures and ethnic groups: Multitrait-multimethod analyses of the Big Five in Spanish and English. *Journal of personality social psychology* 75(3), 729-750. doi.org/10.1037/0022-3514.75.3.729
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control*: McGraw-Hill Book Company.
- Bilge, F. (1992). Sporcuların Psikolojik İhtiyaçları. *Spor Bilimleri Dergisi* 3(2), 10-17.
- Birinci, R. (2019). *Spor yapan ve yapmayan bireylerin benlik saygısı ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. (Tez No. 551149) [Yüksek lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi-Erzincan]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Brewer, B. W. (2009). *Handbook of sports medicine and science: Sport psychology*. John Wiley & Sons.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji sözlüğü*: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bushman, B. J., & Cooper, H. M. (1990). Effects of alcohol on human aggression: An integrative research review. *Psychological bulletin*, 107(3), 341-354 doi.org/10.1037/0033-2909.107.3.341
- Bütünler, S. Ö. (2008). Büyüköztürk, Ş.(2007), Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Carstensen, L. L. (2006). The influence of a sense of time on human development. *Science* 312(5782), 1913-1915. doi.org/10.1126/science.1127488
- Çeyiz, S., & Özbek, O. (2014). Küreselleşme ve spor etkileşimi. *International Journal of Sport Culture Science* 2(Special Issue 1), 487-495. doi.org/10.14486/IJSCS120
- Çelik, H. (2006). *Üniversite Birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık Tepkileri, bağlanma tarzları Ve kişilerarası şemaları arasındaki ilişkinin İncelenmesi*. (Seri No. 28512648) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. ProQuest Dissertations & Theses Global.
- Church, T. S., Thomas, D. M., Tudor-Locke, C., Katzmarzyk, P. T., Earnest, C. P., Rodarte, R. Q., & Bouchard, C. (2011). Trends over 5 decades in US occupation-related physical activity and their associations with obesity. *PloS one*, 6(5), e19657. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0019657
- Cin, H., Yılmaz, B. H., & Ektirici, A. (2022). Sporcularda Öfke ve Saldırganlık Algısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 230-243. doi.org/10.33459/cbubesbd.1141428
- Costa Jr, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality individual differences* 13(6), 653-665. doi.org/10.1016/0191-8869(92)90236-I

- Côte, J. E., & Levine, C. (1983). Marcia and Erikson: The relationships among ego identity status, neuroticism, dogmatism, and purpose in life. *Journal of Youth Adolescence* 12(1), 43-53.
- Cox, R. H. (1998). *Sport psychology: concepts and applications*. (No. Ed. 4). McGraw-hill.
- Cox, T. (1985). The nature and measurement of stress. *Ergonomics*, 28(8), 1155-1163. doi.org/10.1080/00140138508963238
- Çırka, S. (2017). Küreselleşme Sürecinde Sporun Genel Bir Değerlendirmesi. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*(45), 127-146.
- Dalkıran, M. A. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin spor branşlarına göre kişilik özelliklerinin incelenmesi: Osmaniye örnekleme*. (Tez No. 399675) [Yüksek lisans tezi, Aksaray Üniversitesi- Aksaray]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demir, Ş. (2020). *Elit düzey boksörlerin sporda güdülenme, saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 633488) [Yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi-Bartın]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demirtaş-Madran, H. A. (2020). Cinsiyet ve Saldırganlık İlişkisi: Görgül ve Kuramsal Çalışmalara Güncel Bir Bakış. 23(45), 97-114. Doi: 10.31828/tpyl301996120191112m000020
- Dervent, F., Arslanoğlu, E., & Şenel, Ö. (2010). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi (İstanbul ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 521-533.
- Digman, J. M. (1990). Personality structure: Emergence of the five-factor model. *Annual review of psychology*, 41(1), 417-440.
- Dilek, A. N., & İmamoğlu, O. (2020). Spor eğitilmiş öğrencilerde sürekli öfke-öfke ifade tarz durumlarının araştırılması. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırma Dergisi*, 6(2), 566-575.
- Dodge, K. A., Coie, J. D., Lynam, D., Damon, W., Lerner, R., & Eisenberg, N. (2008). Aggression and antisocial behavior in youth. *Child adolescent development: An advanced course* 437-472.
- Doğan, O. (2004). *Spor psikolojisi: ders kitabı*: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Doğan, S. (2017). *Sporcularda sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade tarzlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Tez No. 474011) [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi-Gaziantep]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Doğu, G., Kesim, Ü., & Sivrikaya, Ö. (2002). Belediyelerin sporla ilgili işlevleri: Düzce belediyesi örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler*.
- Donnelly, J. E., Hillman, C. H., Castelli, D., Etnier, J. L., Lee, S., Tomporowski, P., & Szabo-Reed, A. N. (2016). Physical activity, fitness, cognitive function, and academic achievement in children: a systematic review. *Medicine science in sports exercise* 48(6), 1197-1222. doi: 10.1249/MSS.0000000000000901
- Durmuş, E., & Gürkan, U. (2005). Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 253-269.
- Eagly, A. H., & Steffen, V. J. (1986). Gender and aggressive behavior: a meta-analytic review of the social psychological literature. *Psychological bulletin*, 100(3), 309-330 doi.org/10.1037/0033-2909.100.3.309

- Efili, E. (2006). *Ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık, denetim odağı ve kişilik özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. (Tez No. 189202) [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi-Konya] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Eroğlu, S. E. (2009). Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (21), 205-221.
- Ersoy, A., Tazegül, Ü., & Sancaklı, H. (2012). Güreşçilerin saldırganlık düzeylerinin sosyo demografik açıdan incelenmesi (Ankara örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 385-397. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>
- Erşan, E., Dogan, O., & Doğan, S. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik açıdan değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Medical Journal*, 31(3), 231-238.
- Ferris, C., & Grisso, T. (1996). Understanding aggressive behavior in children. New York. In: New York Academy of Sciences. (Annals of the New York Academy of Sciences, v. 794). ISBN 0801860857, 9780801860850
- Gedik, M. R., & Güvendi, B. (2023). Dövüş Sporcularının Saldırganlık ve Öfke Düzeylerinin Belirlenmesi: Yalova İli Örneği. *Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 29-35.
- Geneşke, E. K. (2020). *Türkiye olimpiyat hazırlık merkezi (TOHM) sporcularının psikolojik becerilerinin kişilik özellikleri ile ilişkisinin araştırılması-Ankara ili örneği*. (Tez No. 614176) [Yüksek lisans tezi, Atatürk üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Giancola, P. R. (2000). Executive functioning: a conceptual framework for alcohol-related aggression. *Experimental clinical psychopharmacology* 8(4), 576-597. doi.org/10.1037/1064-1297.8.4.576
- Glader, E. A. (1970). *A study of amateurism in sports*: The University of Iowa.
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative" description of personality": the big-five factor structure. *Journal of personality social psychology* 59(6), 1216-1220.
- Göksu, O. (2019). Türkiye'nin ülke markasının inşası sürecinde kamu diplomasisi ekseninde sporun rolü. *Experimental clinical psychopharmacology* 5(2), 403-433.
- Gözen, İ. (2022). *Uluslararası diplomaside sporun yumuşak gücü ve stratejik önemi*. (Tez No. 774154) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Griffith, C. R. (1930). A laboratory for research in athletics. *Research Quarterly. American Physical Education Association*, 1(3), 34-40. doi.org/10.1080/23267402.1930.10625787
- Güdük, T. (2019). *Mersin ilinin spor turizmi potansiyelinin SWOT analizi yöntemiyle incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Gündoğdu, C., & Devecioğlu, S. (2008). Spor hizmetlerinin genel ekonomi çerçevesinde görünümü. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 117-124.
- Gürbüz, B., Kural, S., & Özbek, O. (2019). Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 206-217.
- Gürel, F. S., & İnan, G. (2001). Çocukluk çağı obezitesi tanı yöntemleri, prevalansı ve etyolojisi. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2(3), 39-46.

- Güvendi, B., & Pehlivan, M. Y. (2020). Dövüş Sporcularının Kendi Kendilerine Konuşmaları ile Saldırganlık ve Öfke Davranışlarının İncelenmesi. *14(2)*, 168-176.
- Horney, K. (2003). *Çağımızın Nevrotik Kişiliği* (S. Koçak, Çev.). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- İçöz, O., & Kozak, M. (2002). *Turizm ekonomisi: turizmin mikro ve makro ekonomik etkileri*. Turhan Kitabevi.
- Karakuş, S. (2005). Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulunda Okuyan Öğrencilerin Fiziksel Sağlıkları İle Serbest Zaman ve Sigara Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 1-13.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi* (17. Baskı). Ankara: Nobel yayın dağıtım, 81-83.
- Karayılmaz, A. (2006). *Amatör küme futbolcularını saldırganlığa iten psiko-sosyal nedenler (Zonguldak Süper Amatör Ligi örneği)*. (Tez No.187568) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi – Sakarya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kılıç, S. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile ilgili okul yöneticilerinin algıları* (Tez No. 214298). [Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi-Kırıkkale]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kırmoğlu, H., Parlak, N., Dereceli, Ç., & Kepoğlu, A. (2008). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Spora Katılım Düzeylerine Göre İncelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Dergisi*, 2(2), 147-154.
- Kırkbir, F., & Gayretli, Z. (2022). *Sporda Saldırganlık Konulu Nitel Bir Araştırma*. Spor Bilimlerinde Betimsel Metinler, 93.
- Koruç, Z., & Bayar, K., P. (1989). Sporun kişilik üzerine etkileri araştırma raporu. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü SESAM Ankara, Ankara,Türkiye.
- Köse, M. (2020). *Bireylerin spor yapma durumlarına göre kişilik tipleri ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 642913) [Yüksek lisans tezi,Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi- Niğde]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kural, S., Türkmen, M., & Dilek, A. N. (2016). Bartın Üniversitesi Besyo öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ile Kişilik Özellikleri İlişkisinin Araştırılması. *International Journal of Science Culture Sport* 4(3), 870-881. Doi: 10.14486/IntJSCS637
- Kwon, S., Janz, K. F., Letuchy, E. M., Burns, T. L., & Levy, S. M. (2015). Developmental trajectories of physical activity, sports, and television viewing during childhood to young adulthood: Iowa bone development study. *Jama pediatrics*, 169(7), 666-672. doi:10.1001/jamapediatrics.2015.0327
- Larsen, R. J., Buss, D. M., Wismeijer, A., Song, J., & Van den Berg, S. (2005). Personality psychology: Domains of knowledge about human nature.
- Lorenz, K. (1966). On aggression, New York (Harcourt, Brace & World, Inc.)
- Mandolesi, L., Polverino, A., Montuori, S., Foti, F., Ferraioli, G., Sorrentino, P., & Sorrentino, G. (2018). Effects of physical exercise on cognitive functioning and wellbeing: biological and psychological benefits. *Frontiers in psychology*, 509. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00509>

- Maxwell, J., & Moores, E. (2007). The development of a short scale measuring aggressiveness and anger in competitive athletes. *Psychology of sport exercise* 8(2), 179-193. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2006.03.002>
- Mazılı, N. (2018). *Türkiye'deki taekwondo ve karate sporcularının narsist kişilik özellikleri, mizaç tipleri ve saldırganlık düzeylerinin araştırılması*. (Tez No. 531331) [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi- İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- McLeod, S. (2017). Theories of personality. *Simply Psychology*.
- Moffitt, T. E. (1993). The neuropsychology of conduct disorder. *Development psychopathology* 5(1-2), 135-151. <https://doi.org/10.1017/S0954579400004302>
- Morpa, I. (1996). Cilt 4. *Spor Ansiklopedisi Kültür Yayınları*, İstanbul.
- Nisbett, R. E. (2018). *Culture of honor: The psychology of violence in the South*: Routledge.
- Nixdorf, I., Frank, R., & Beckmann, J. (2016). Comparison of athletes' proneness to depressive symptoms in individual and team sports: Research on psychological mediators in junior elite athletes. *Frontiers in psychology*, 7, 893. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00893>
- Özdemir, M. (2021). *Elit ve Elit Olmayan Güreşçilerin Kişilik Özellikleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Tez No. 666743) [Yüksek Lisans Tezi, Muş Alpaslan Üniversitesi- Muş]. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Özdevecioğlu, M., & Yalçın, Y. (2010). Spor tatmininin sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 63-76.
- Özer, E. (2013). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin duygusal zeka ve beş faktör kişilik özellikleri açısından incelenmesi*. (Tez No. 347489) [Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özer, H. (2019). *Ekstrem sporcuların kişilik özelliklerinin incelenmesi*. (Tez No. 554028) [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Muğla] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özerkan, K. N. (2004). *Spor psikolojisine giriş*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Pluhar, E., McCracken, C., Griffith, K. L., Christino, M. A., Sugimoto, D., & Meehan III, W. P. (2019). Team sport athletes may be less likely to suffer anxiety or depression than individual sport athletes. *Journal of sports science medicine*, 18(3), 490- 496.
- Polat, E., Akoğlu, H. E., & Hanifi, Ü. (2019). Sporda Sosyal Bütünleşme Düzeyi İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkiler ve Etkileşimler. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(4), 233-249. <https://doi.org/10.33689/spormetre.633004>
- Ramazanoğlu, F., Canikli, A., & Saygın, Ö. (2010). Futbolcular ile Taekwondocuların Saldırganlık Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 4(2).
- Ryckman, R. M. (2012). *Theories of personality*: Cengage Learning.
- Sahin, H. (2003). Sporda Sıddet ve Saldırganlık. *Nobel Yayınları*, Ankara.
- Salar, B., Hekim, M., & Tokgöz, M. (2012). 15-18 yaş grubu takım ve ferdi spor yapan bireylerin duygusal durumlarının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(6), 123-135.

- Saygılı, G., Atay, E., Eraslan, M., & Hekim, M. (2015). Düzenli olarak spor yapan ve yapmayan öğrencilerin kişilik özellikleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 161-170.
- Schmitt, D. P., Realo, A., Voracek, M., & Allik, J. (2008). Why can't a man be more like a woman? Sex differences in Big Five personality traits across 55 cultures. *Journal of personality social psychology* 94(1), 168-182. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.94.1.168>
- Sewart, J. J. (1985). The meaning of amateurism. *Sociology of Sport Journal*, 2(1), 77-86. <https://doi.org/10.1123/ssj.2.1.77>
- Shokoufeh, S. (2014). *Erzurum'da Farklı Branşlarla İlgilenen Sporcular İle Spor Yapmayan Sedanterlerin Kişilik ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi* (Tez No. 379321) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Smith, T. W., & MacKenzie, J. (2006). Personality and risk of physical illness. *Annu. Rev. Clin. Psychol.*, 2, 435-467.
- Somer, O., Korkmaz, M., & Tatar, A. (2002). Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin Geliştirilmesi ile Ölçek ve Alt Ölçeklerin Oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi* 17(49), 21-33.
- Steele, C. M., & Josephs, R. A. (1990). Alcohol myopia: Its prized and dangerous effects. *American psychologist*, 45(8), 921-933. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.45.8.921>
- Şahin, H. (2006). Beden Eğitimi ve Spor sözlüğü. . *İstanbul. Morpa Kültür Yayınları Ltd. Ş.* Among University Students' Psychological Wellbeing, Emotional Intelligence and Social Well-Being Levels. *Sakarya Üniversitesi, Sakarya*.
- Şar, N. Ş. (2016). *Spor yapan ve yapmayan bireylerin psikolojik dayanıklılık ve kişilik özelliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Tez No. 454691) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi-Sakarya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şekertekin, M. A. (2003). *Spor eğitiminin uyum kişiler arası ilişkiler tarzı ve saldırganlık üzerine etkileri*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi
- Takar, S. (2022). *Türkiye'deki buz hokeyi sporcularının saldırganlık ve öz güven düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Tez No.756289) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- Tanbuğa, U. B. (2018). *Okul takımlarında spor yapan ve yapmayan lise öğrencilerinde beş faktör kişilik özelliklerinin incelenmesi*. (Tez No. 539076) [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Muğla]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tatlılıoğlu, K. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Kuramı'na Göre Kişilik Özellikleri Alt Boyutlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 2014(XVII). 939-971. <https://doi.org/10.14225/Joh400>
- Thompson, P. A., Allen, C. E., Horton, T., Jones, J. Y., Vinks, A. A., & McClain, K. L. (2009). Severe neurologic side effects in patients being treated for hemophagocytic lymphohistiocytosis. *Pediatric blood cancer*, 52(5), 621-625. <https://doi.org/10.1002/pbc.21838>
- Tiryaki, Ş. (2000). *Spor psikolojisi: kavramlar, kuramlar ve uygulama*: Eylül kitabevi ve yayınevi.

- Tosunoğlu, F., & Gökyürek, B. (2012). Takım sporu ile uğraşan ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyete göre kişilik özelliklerinin incelenmesi üzerine bir çalışma. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 17(1-4), 33-44.
- Tutkun, E., Güner, B. Ç., Ağaoğlu, S. A., & Soslu, R. (2010). Takım Sporları ve Bireysel Spor Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 23-29.
- Türkçapar, Ü., & Yasul, Y. (2021). Üniversite okul takımlarında yer alan bireysel ve takım sporu yapan öğrencilerin öfke düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(3), 1923-1931. <https://doi.org/10.33206/mjss.891966>
- Uzun, R. N., Bayansaldüz, M., Gül, M., & Şahin, T. (2022). Defansif ve Ofansif Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 297-306. <https://doi.org/10.17155/omuspd.1192394>
- Washington, R. E., & Karen, D. (2001). Sport and society. *Annual review of sociology*, 27(1), 187-212.
- Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the Panas scales. *Journal of personality social psychology* 54(6), 1063-1070. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.6.1063>
- Weinberg, R. S., & Gould, D. (2023). *Foundations of sport and exercise psychology: Human kinetics*.
- Yağmurlu, A. (2019). Kamu diplomasisi bakımından spor diplomasisi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(4), 1367-1380. <https://doi.org/10.21547/jss.556513>
- Yalçın, Y. (2009). *Spor tatmininin sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi: antrenör cinsiyetinin rolünü belirlemeye yönelik Antalya ilinde bir uygulama*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Yavuz, S. (2015). *Farklı spor dallarındaki sporcu, seyirci ve yöneticilerin küresel vatandaşlık ve saldırganlık ilişkisi (Adana-Mersin ili örneği)*. (Tez No. 406894) [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi- Kütahya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yazıcı, M. (1999). *Serbest ve greko-romen stil Genç Milli Takım güreşçilerinin kişilik özelliklerinin araştırılması*. (Tez No.79712) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi- Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yeşilkanat, G. (2018). *Aleksitimi, duygusal denge ve depresyonun kırılabilirliğe etkisinin incelenmesi*. (Tez No. 49318) [Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi- İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım Araz, G. (2017). *Spor yapan bireylerin kaygı düzeyleri, saldırganlık eğilimleri ve yaklaşma-uzaklaşma tepkilerinin incelenmesi*. (Tez No. 458376) [Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi- Edirne]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yorulmaz, M. (2019). *Bireysel ve takım sporcularının dindarlık ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 535980) [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Samsun]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Zengin, Ö. (2010). *Bireysel mücadele sporlarındaki (taekwondo, judo, güreş) elit sporcuların kişilik özellikleri ile öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No. 260911) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Tez Merkezi.

Zorlu, E., Gözde, D., Yıldız, A. B., & Yılmaz, B. (2020). Atletizm branşındaki sporcuların kişilik özelliklerinin başarı motivasyonuna etkisinin incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 24-35. <https://doi.org/10.38021/asbid.703780>

EKLER

EK1. Etik Kurul Onayı

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-70400699-000-2300022396
Konu : Etik Kurul Kararı

19.01.2023

DAĞITIM YERLERİNE

Fakültemiz Etik Kurulunun 17.01.2023 tarihli oturumunda alınan E-70400699-050.02.04-2300020412 sayılı, 2023/1 Fakülte Etik Kurulu Kararları konulu belgede yer alan karar metni aşağıya çıkarılmıştır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Karar 7: Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına kayıtlı Soner ÖZMEN'in "Sporcularda Nevrotiklik ve Saldırganlık Özelliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" başlıklı çalışma isteği ile ilgili yazısı ve ekleri incelendi.

Yapılan görüşmelerden sonra; adı geçen araştırma çalışmasının yürütülmesinin, etik kurallarına uygun olduğuna, oy birliği ile karar verildi.

Prof.Dr. Necip Fazıl KİŞHALI
Alt Kurul Başkanı

Dağıtım:
Gereği:
Sayın Dr.Öğr.Üyesi Fatih AĞDUMAN
Soner ÖZMEN

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: fca8cb5d-5363-47d3-9806-37030f2e989f Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ataturk-universitesi-ebys>
Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı 25240 Bilgi: Özer TOPAL
Erzurum Faks: +90 442 2311333
Tel: +90 442 2311380 E-Posta: besyo@atauni.edu.tr
Elektronik Ağ: <http://www.atauni.edu.tr/besyo>
Kep Adresi: atauni@hs01.kep.tr

EK2. Kişisel Bilgi Formu

Bu araştırma sporcuların nevroitiklik ve saldırganlık özelliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılmaktadır.. Bu doğrultuda, sağlıklı bilgilere ulaşım doğru önerilerde bulunabilmemiz, sizin vereceğiniz cevapların samimiyetine bağlıdır. Veriler sadece bilimsel amaçlı kullanılacaktır Değerli zamanınızı ayırdığınız ve katılımınız için teşekkür ederiz.

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatih AĞDUMAN

Araştırmacı

Soner ÖZMEN

1. Cinsiyet ? Kadın ☐ Erkek ☐
2. Yaş ?
3. Spor yaşı ?
4. Spor branşı?
5. Sigara Kullanıyor musunuz? Evet ☐ Hayır ☐
6. Alkol Kullanıyor musunuz? Evet ☐ Hayır ☐
7. Milli Takım Sporcusu musunuz ? Evet ☐ Hayır ☐

EK3. Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği

Aşağıdaki maddeleri müsabaka esnasındaki tutumlarınıza göre derecelendiriniz	1 – Kesinlikle Katılmıyorum	2 – Katılmıyorum	3 – Kararsızım	4 – Katılıyorum	5 – Kesinlikle Katılıyorum
1. Müsabaka sırasında dezavantajlı duruma düşersem hırçınlaşıyorum.					
2. Müsabakayı kaybediyorsam rakibime karşı sertleşirim.					
3. Sayı kaybettiğim zaman çılgına dönerim.					
4. Müsabaka sırasında hayal kırıklığına uğradığımda öfkelenirim.					
5. Müsabaka esnasında sinirlerimi kontrol etmekte zorlanırım.					
6. Hakemlerin hataları beni kızdırır					
7. Rakibe karşı sergilenen şiddet içeren davranışlar kabul edilebilir.					
8. Avantaj sağlamak için kural dışı fiziksel güç kullanmak kabul edilebilir.					
9. Rakiplerimin konsantrasyonunu bozmak için onlarla alay ederim.					
10. Rakibime karşı avantaj sağlamak için aşırı güç kullanırım.					
11. Rakiplerimin dikkatini dağıtmak için onlara sözlü hakaretlerde bulunurum.					
12. Rakipler bir dereceye kadar kötü davranışı kabul eder.					

EK4. Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği – Nevrotizm Alt Boyutu

Genelde kendinizi nasıl biri olarak tanımlarsınız	1 – Kesinlikle Katılmıyorum	2 - Katılmıyorum	3 - Kararsızım	4 – Katılıyorum	5 – Kesinlikle Katılıyorum
1. Karamsar ve hüzünlü					
2. Rahat, stresle kolay başa çıkabilen					
3. Gergin					
4. Endişeli					
5. Duygusal olarak dengeli, kolayca morali bozulmayan					
6. Dakikası dakikasına uymayan					
7. Gergin durumlarda sakin kalabilen					
8. Kolayca heyecanlanan ve sinirlenen					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Soner ÖZMEN
Doğum tarihi	
Doğum yeri	
Medeni hali	
Uyruğu	
Adres	
Tel	
E-mail	
Eğitim	
Lisans:	Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi , Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü
Yüksek Lisans:	Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Doktora:	
Yabancı Dil :	İngilizce